

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)

της 16ης Νοεμβρίου 2000*

Στην υπόθεση C-279/98 P,

Cascades SA, με έδρα το Bagnolet (Γαλλία), εκπροσωπούμενη από τον J.-Y. Art, δικηγόρο Βρυξελλών, με αντικλήτους στο Λουξεμβούργο τους δικηγόρους Arendt & Medernach, 8-10, rue Mathias Hardt,

αναιρεσείουσα,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση αναιρέσεως κατά της αποφάσεως που εξέδωσε στις 14 Μαΐου 1998 το Πρωτοδικείο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (τρίτο πενταμελές τμήμα) στην υπόθεση T-308/94, Cascades κατά Επιτροπής (Συλλογή 1998, σ. II-925), με την οποία ζητείται η εξαφάνιση της αποφάσεως αυτής,

όπου ο έτερος διάδικος είναι η

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους R. Lyal και E. Gíppini Fournier, μέλη της Νομικής Υπηρεσίας, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον Carlos Gómez de la Cruz, μέλος της ίδιας υπηρεσίας, Centre Wagner, Kirchberg,

καθής πρωτοδίκως,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. La Pergola, πρόεδρο τμήματος, M. Wathelet (εισηγητή), D. A. O. Edward, P. Jann και L. Sevón, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: J. Mischo
γραμματέας: R. Grass

έχοντας υπόψη την έκθεση του εισηγητή δικαστή,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 18ης Μαΐου 2000,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Με δικόγραφο που κατέθεσε στις 23 Ιουλίου 1998 στη Γραμματεία του Δικαστηρίου, η Cascades SA άσκησε, δυνάμει του άρθρου 49 του Οργανισμού ΕΚ του Δικαστηρίου, αναίρεση κατά της αποφάσεως του Πρωτοδικείου της 14ης Μαΐου 1998 στην υπόθεση T-308/94, Cascades κατά Επιτροπής (Συλλογή 1998, σ. II-925, στο εξής: ανααιρεσιβαλλόμενη απόφαση), με την οποία το Πρωτοδικείο απέρριψε την προσφυγή κατά της αποφάσεως 94/601/ΕΚ της Επιτροπής, της 13ης Ιουλίου 1994, σχετικά με μια διαδικασία βάσει του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΚ (IV/C/33.833 — Χαρτόνι) (ΕΕ 1994, L 243, σ. 1, στο εξής: απόφαση της Επιτροπής).

Πραγματικά περιστατικά

- 2 Με την απόφασή της, η Επιτροπή επέβαλε πρόστιμα σε 19 κατασκευαστές προμηθευτές χαρτονιού εγκατεστημένους εντός της Κοινότητας, λόγω παραβάσεων του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ).
- 3 Όπως προκύπτει από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή εξέδωσε την απόφασή της κατόπιν ατύπων καταγγελιών τις οποίες κατέθεσαν, το 1990, η British Printing Industries Federation, οργάνωση αντιπροσωπεύουσα τις περισσότερες βιομηχανίες εκτυπώσεως χαρτονιού στο Ηνωμένο Βασίλειο, και η Fédération française du cartonnage, και των ελέγχων, τους οποίους διενήργησαν απροειδοποίητα τον Απρίλιο του 1991 υπάλληλοι της Επιτροπής, ενεργώντας βάσει του άρθρου 14, παράγραφος 3, του κανονισμού 17 του Συμβουλίου, της 6ης Φεβρουαρίου 1962, πρώτος κανονισμός εφαρμογής των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης (ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 25), στις εγκαταστάσεις διαφόρων επιχειρήσεων και επαγγελματιών ενώσεων του κλάδου του χαρτονιού.
- 4 Η Επιτροπή, βάσει των στοιχείων τα οποία συνέλεξε στο πλαίσιο των ελέγχων αυτών και κατόπιν αιτήσεων παροχής πληροφοριών και εγγράφων, κατέληξε ότι οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις είχαν, από τα μέσα του 1986 μέχρι τον Απρίλιο του 1991 τουλάχιστον (στις πλείστες των περιπτώσεων), μετάσχει σε παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Κατά συνέπεια, αποφάσισε να κινηθεί την κατ' εφαρμογήν της διατάξεως αυτής προβλεπόμενη διαδικασία. Με επιστολή της 21ης Δεκεμβρίου 1992, απηύθυνε ανακοίνωση των αιτιάσεων σε καθεμιά από τις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις, που απάντησαν όλες εγγράφως. Εννέα επιχειρήσεις ζήτησαν να εκθέσουν προφορικώς τις παρατηρήσεις τους.

- 5 Κατά το πέρας της διαδικασίας, η Επιτροπή εξέδωσε την επίδικη απόφαση, η οποία περιέχει τις ακόλουθες διατάξεις:

«Άρθρο 1

Οι επιχειρήσεις Buchmann GmbH, Cascades SA, Enso-Gutzeit Oy, Europa Carton AG, Finnboard — the Finnish Board Mills Association, Fiskeby Board AB, Gruber & Weber GmbH & Co KG, Kartonfabrik De Eendracht NV (με εμπορική επωνυμία BPB de Eendracht NV) NV Koninklijke KNP BT NV (πρώην Koninklijke Nederlandse Papierfabrieken NV), Laakmann Karton GmbH & Co. KG, Mo Och Domsjö AB (MoDo), Mayr-Melnhof Gesellschaft mbH, Papeteries de Lancey SA, Rena Kartonfabrik AS, Sarrió SpA, SCA Holding Ltd [πρώην Reed Paper & Board (UK) Ltd], Stora Kopparbergs Bergslags AB, Enso Española SA (πρώην Tampella Española SA) και Moritz J. Weig GmbH & Co. KG παρέβησαν το άρθρο 85 παράγραφος 1 της Συνθήκης με τη συμμετοχή τους:

- στην περίπτωση της Buchmann και της Rena από τον Μάρτιο του 1988 περίπου μέχρι τα τέλη του 1990 τουλάχιστον,
- στην περίπτωση της Enso Española, τουλάχιστον από τον Μάρτιο του 1988 μέχρι το τέλος Απριλίου 1991 τουλάχιστον,
- στην περίπτωση της Gruber & Weber από το 1988 τουλάχιστον μέχρι τα τέλη του 1990,
- στις υπόλοιπες περιπτώσεις, από τα μέσα του 1986 μέχρι τον Απρίλιο του 1991 τουλάχιστον,

σε μία συμφωνία και μια εναρμονισμένη πρακτική με τις οποίες, από τα μέσα του 1986, οι προμηθευτές χαρτονιού στην Κοινότητα:

- πραγματοποίησαν σε τακτά χρονικά διαστήματα σειρά μυστικών και θεσμοθετημένων συναντήσεων για να συζητήσουν και να υιοθετήσουν ένα κοινό βιομηχανικό σχέδιο περιορισμού του ανταγωνισμού,
- συμφώνησαν τακτικές αυξήσεις των τιμών για κάθε ποιότητα του προϊόντος σε κάθε εθνικό νόμισμα,
- προσχεδίασαν και εφήρμοσαν ταυτόχρονες και ενιαίες αυξήσεις των τιμών σε ολόκληρη την Κοινότητα,
- συμφώνησαν άτυπα να διατηρηθούν σταθερά τα μερίδια των σημαντικότερων παραγωγών στην αγορά με κατά καιρούς τροποποιήσεις,
- έλαβαν, όλο και συχνότερα από τις αρχές του 1990, εναρμονισμένα μέτρα ελέγχου της προσφοράς του προϊόντος στην κοινοτική αγορά, για να εξασφαλίσουν την εφαρμογή των εν λόγω εναρμονισμένων αυξήσεων των τιμών,
- αντήλλαξαν εμπορικές πληροφορίες (για τις παραδόσεις, τις τιμές, την παύση της λειτουργίας των εργοστασίων, τις ανεκτέλεστες παραγγελίες και τα ποσοστά χρησιμοποίησης των μηχανημάτων) για τη στήριξη των παραπάνω μέτρων.

(...)

Άρθρο 3

Με την παρούσα απόφαση επιβάλλονται, για τις παραβάσεις του άρθρου 1 που διαπιστώθηκαν, τα ακόλουθα πρόστιμα στις παρακάτω επιχειρήσεις:

(...)

ii) Cascades SA, πρόστιμο 16 200 000 ECU·

(...».

6 Όπως περαιτέρω εκτίθενται στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, τα πραγματικά περιστατικά έχουν ως εξής:

«9 Κατά την απόφαση, η παράβαση εξελέγχθηκε στο πλαίσιο ενός φορέα γνωστού ως Product Group Paperboard (στο εξής: PG Paperboard), ο οποίος απετελείτο από διάφορες ομάδες ή επιτροπές.

10 Εντός του φορέα αυτού συστάθηκε, περί τα μέσα του 1986, μια Presidents Working Group (ομάδα εργασίας προέδρων, στο εξής: PWG), αποτελούμενη

από υψηλά ισταμένους εκπροσώπους των (οκτώ περίπου) μεγαλύτερων παραγωγών χαρτονιού της Κοινότητας.

- 11 Η ΡWG είχε ως βασική δραστηριότητα να συζητεί και να διαβουλεύεται για την αγορά, τα μερίδια αγοράς, τις τιμές και την παραγωγική ικανότητα. Ειδικότερα, ελάμβανε βασικές αποφάσεις τόσο για το χρονοδιάγραμμα όσο και για το επίπεδο των αυξήσεων των τιμών που θα πραγματοποιούσαν οι παραγωγοί.

- 12 Η ΡWG υπέβαλλε εκθέσεις στην President Conference (συμβούλιο προέδρων, στο εξής: ΡC), στην οποία μετείχαν (κατά το μάλλον ή ήττον τακτικά) όλοι σχεδόν οι διευθύνοντες σύμβουλοι των οικείων επιχειρήσεων. Η ΡC συνερχόταν κατά την υπό κρίση περίοδο δύο φορές ετησίως.

- 13 Περί τα τέλη του 1987, συστάθηκε η Joint Marketing Committee (κοινή επιτροπή μάρκετινγκ, στο εξής: JMC). Βασικό της έργο ήταν αφενός μεν να προσδιορίζει εάν και, εφόσον ναι, με ποιον τρόπο θα μπορούσαν να τεθούν σε ισχύ οι αυξήσεις των τιμών, αφετέρου δε να επεξεργάζεται τις λεπτομέρειες των πρωτοβουλιών για τις τιμές που απεφάσιζε η ΡWG για καθεμία χώρα μεμονωμένα και για τους κυριότερους πελάτες με στόχο τη δημιουργία ενός συστήματος ισοδυνάμων τιμών στην Ευρώπη.

- 14 Τέλος, η “οικονομική επιτροπή” (στο εξής: ΟΕ) συζητούσε θέματα όπως οι διακυμάνσεις των τιμών στις εθνικές αγορές και οι ανεντέλεστες παραγγελίες και γνωστοποιούσε τα πορίσματά της στην JMC ή, πριν από τα τέλη του 1987, στην προκατόχο της JMC, Marketing Committee. Η ΟΕ απετελείτο από διευθυντές μάρκετινγκ ή/και πωλήσεων των περισσότερων από τις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις και συνερχόταν περισσότερες από μία φορές ετησίως.

- 15 Όπως προκύπτει ακόμη από την απόφαση, η Επιτροπή έκρινε ότι οι δραστηριότητες της PG Paperboard υπεβληθούν από την ανταλλαγή πληροφοριών που γινόταν μέσω της εταιρείας καταπιστευτικής διαχείρισης Fides με έδρα τη Ζυρίχη (Ελβετία). Κατά την απόφαση, τα περισσότερα μέλη της PG Paperboard υπέβαλλαν στη Fides περιοδικές εκθέσεις σχετικά με τις παραγωγές, την παραγωγή, τις πωλήσεις και τη χρησιμοποίηση της παραγωγικής ικανότητας. Οι εκθέσεις αυτές συγκεντρώνονταν στο πλαίσιο του συστήματος Fides, τα δε συγκεντρωμένα κατ' αυτόν τον τρόπο στοιχεία διαβιβάζονταν στη συνέχεια στους μετέχοντες.
- 16 Η προσφεύγουσα Cascades SA (στο εξής: Cascades) συνεστήθη τον Σεπτέμβριο του 1985. Το κεφάλαιό της κατέχει κατά πλειοψηφία η εταιρία καναδικού δικαίου Cascades Paperboard International Inc.
- 17 Ο καναδικός όμιλος εισήλθε στην ευρωπαϊκή αγορά χαρτονιού τον Μάιο του 1985, εξαγοράζοντας την εταιρία Cartonnerie Maurice Franck (η οποία μετετράπη στην Cascades La Rochette SA, στο εξής: Cascades La Rochette). Τον Μάιο του 1986, η Cascades αγόρασε τη χαρτονοποιία Blendecques (η οποία μετετράπη στην Cascades Blendecques SA, στο εξής: Cascades Blendecques).
- 18 Η απόφαση εκθέτει ότι η εταιρία βελγικού δικαίου Van Duffel NV (στο εξής: Duffel) και η εταιρία σουηδικού δικαίου Djurafors AB (στο εξής: Djurafors), τις οποίες η προσφεύγουσα εξαγόρασε τον Μάρτιο του 1989, μετείχαν, πριν από την εξαγορά τους, στην περιγραφόμενη στο άρθρο 1 της αποφάσεως σύμπραξη. Από το 1989, οι δύο επιχειρήσεις, κατά την απόφαση πάντα, άλλαξαν επωνυμία και συνέχισαν τις δραστηριότητές τους ως ανεξάρτητες θυγατρικές εταιρείες στον όμιλο Cascades (αιτιολογική σκέψη 147). Εν τούτοις, όσον αφορά τόσο την προ της εξαγοράς όσο και την μετά την εξαγορά τους από την Cascades περίοδο, η Επιτροπή έκρινε ότι ενδεικνυόταν να απευθύνει την απόφαση στον όμιλο Cascades, εκπροσωπούμενο από την προσφεύγουσα.

19 Τέλος, κατά την απόφαση, η προσφεύγουσα μετείχε στις συνεδριάσεις της PWG, της JMC και της ΟΕ κατά το χρονικό διάστημα από τα μέσα του 1986 μέχρι τον Απρίλιο του 1991. Θεωρήθηκε από την Επιτροπή ως μία από τους “επί κεφαλής” της συμπράξεως, που έπρεπε να φέρει ιδιαίτερη ευθύνη.

(...)

20 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 6 Οκτωβρίου 1994, η προσφεύγουσα άσκησε την υπό κρίση προσφυγή.

21 Με χωριστό δικόγραφο, το οποίο κατέθεσε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 4 Νοεμβρίου 1994, υπέβαλε επίσης αίτηση αναστολής εκτέλεσως των άρθρων 3 και 4 της αποφάσεως. Με διάταξη της 17ης Φεβρουαρίου 1995, T-308/94 R, Cascades κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-265), ο πρόεδρος του Πρωτοδικείου διέταξε την, υπό ορισμένους όρους, αναστολή της υποχρεώσεως της προσφεύγουσας να συστήσει υπέρ της Επιτροπής τραπεζική εγγύηση προς αποφυγή της άμεσης είσπραξης του προστίμου που της επιβλήθηκε με το άρθρο 3 της αποφάσεως. Διέταξε επίσης την προσφεύγουσα να κοινοποιήσει, εντός ορισμένης προθεσμίας, στην Επιτροπή συγκεκριμένες πληροφορίες.»

7 Κατά της αποφάσεως προσέφυγαν επίσης δεκαέξι από τις λοιπές δεκαοκτώ εμπλεκόμενες επιχειρήσεις, καθώς και τέσσερις φινλανδικές επιχειρήσεις, μέλη του επαγγελματικού ομίλου Finnboard και ευθυνόμενες αλληλεγγύως, υπ’ αυτή τους την ιδιότητα, για την πληρωμή του επιβληθέντος σ’ αυτόν προστίμου (υποθέσεις T-295/94, T-301/94, T-304/94, T-309/94 έως T-311/94, T-317/94, T-319/94, T-327/94, T-334/94, T-337/94, T-338/94, T-347/94, T-348/94, T-352/94 και T-354/94, καθώς και συνεκδικασθείσες υποθέσεις T-339/94 έως T-342/94).

Η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

Επί του αιτήματος ακυρώσεως της αποφάσεως της Επιτροπής

- 8 Εφόσον η αίτηση αναιρέσεως, με την εξαίρεση ενός λόγου, αφορά τις αιτιολογικές σκέψεις της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως που άπτονται του αιτήματος ακυρώσεως ή μειώσεως του προστίμου, αρκεί να σημειωθεί ότι το Πρωτοδικείο απέρριψε το αίτημα περί ακυρώσεως της αποφάσεως αυτής καθαυτής, κρίνοντας, ειδικότερα, αβάσιμο τον λόγο ακυρώσεως ότι δεν μπορούσε να καταλογιστεί στην Cascades η προ της εξαγοράς τους συμπεριφορά της Duffel και της Djurafors.
- 9 Συναφώς, το Πρωτοδικείο έκρινε:

«139 (...) Πρέπει (...) πρώτον, να εξεταστεί η αιτιολογία της αποφάσεως ως προς το σημείο αυτό και να ελεγχθεί αν η Επιτροπή εφάρμοσε ορθώς έναντι της προσφεύγουσας τα κριτήρια τα οποία όρισε στην απόφαση. Δεύτερον, θα εξεταστεί το βάσιμο της αποφάσεως ως προς τον καταλογισμό στην προσφεύγουσα της προ της εξαγοράς τους παραβατικής συμπεριφοράς της Duffel και της Djurafors.

140 Κατά πάγια νομολογία, η αιτιολογία βλαπτικής αποφάσεως πρέπει να επιτρέπει την αποτελεσματική άσκηση του ελέγχου της νομιμότητάς της και να παρέχει στον ενδιαφερόμενο τα στοιχεία που του είναι αναγκαία προκειμένου να κρίνει αν η απόφαση είναι βάσιμη ή όχι. Η επάρκεια της αιτιολογίας αυτής πρέπει να εκτιμάται αναλόγως των περιστάσεων της συγκεκριμένης περιπτώσεως, ιδίως του περιεχομένου της πράξεως, της φύσεως των προβαλλομένων λόγων και του συμφέροντος που έχουν ενδεχομένως προς παροχή διευκρινίσεων οι αποδέκτες. Για να πληρούνται τα προαναφερθέντα,

από μια επαρκή αιτιολογία πρέπει να προκύπτει, κατά τρόπο σαφή και μη αμφιλεγόμενο, ο συλλογισμός της κοινοτικής αρχής, η οποία εξέδωσε την προσβαλλομένη πράξη. Όταν, όπως εν προκειμένω, μια απόφαση εφαρμογής των άρθρων 85 ή 86 της Συνθήκης αφορά πολλούς αποδέκτες και θέτει ζήτημα καταλογισμού της παραβάσεως, πρέπει να περιέχει επαρκή αιτιολογία ως προς έκαστον των αποδεκτών της, ειδικότερα ως προς εκείνους οι οποίοι, κατά το γράμμα της αποφάσεως αυτής, πρέπει να υποστούν τις συνέπειες της παραβάσεως αυτής (βλ. ιδίως προαναφερθείσα απόφαση AWS Benelux κατά Επιτροπής, σκέψη 26).

- 141 Εν προκειμένω, οι αιτιολογικές σκέψεις 140 έως 146 της αποφάσεως εκθέτουν κατά τρόπο αρκετά σαφή τα γενικά κριτήρια στα οποία στηρίχθηκε η Επιτροπή για να προσδιορίσει τους αποδέκτες της εν λόγω αποφάσεως.
- 142 Κατά την αιτιολογική σκέψη 143, η Επιτροπή απηύθυνε κατ' αρχήν την απόφαση στην οντότητα που κατονομάζεται στον κατάλογο των μελών της PG Paperboard, πλην:

“1) όταν στην παράβαση [είχαν] συνεργήσει περισσότερες της μιας επιχειρήσεις ενός ομίλου ή

2) όταν [υπήρχαν] σαφείς αποδείξεις για τη σχέση της μητρικής εταιρείας του ομίλου με τη συνέργεια της θυγατρικής εταιρείας στη σύμπραξη,

[οπότε] η απόφαση μπορεί να απευθυνθεί στον όμιλο (που εκπροσωπείται από τη μητρική εταιρεία).”

143 Η προσφεύγουσα παραδέχεται ότι η Επιτροπή μπορούσε να την κρίνει υπεύθυνη για την μετά την εξαγορά τους παραβατική συμπεριφορά της Duffel και της Djurafors, κατ' εφαρμογήν του κριτηρίου κατά το οποίο η απόφαση έπρεπε ν' απευθυνθεί στον όμιλο, εκπροσωπούμενο από τη μητρική εταιρία, όταν πλείονες εταιρίες του ομίλου αυτού είχαν μετάσχει στην παράβαση.

144 Ως προς τις περιπτώσεις μεταβιβάσεως εταιριών, η Επιτροπή προσδιόρισε τους αποδέκτες της αποφάσεως βάσει των κριτηρίων τα οποία ορίζει στην αιτιολογική σκέψη 145 της αποφάσεως:

“Συνέπεια της εφαρμογής των προαναφερόμενων αρχών είναι ότι, σε περιπτώσεις κατά τις οποίες (εφόσον δεν έχει γίνει εξαγορά), η διαδικασία πρέπει κανονικά να απευθυνθεί στην ίδια τη θυγατρική εταιρεία, η ευθύνη για την προηγούμενη συμπεριφορά της μεταβιβάζεται και αυτή. [...]

Από την άλλη πλευρά, όταν μια μητρική εταιρεία ή όμιλος που θεωρείται ότι συμμετείχε ο ίδιος στην παράβαση, μεταβιβάσει μια θυγατρική σε μια άλλη επιχείρηση, η ευθύνη για την περίοδο μέχρι την ημερομηνία μεταβίβασής της δεν μεταβιβάζεται και αυτή στο νέο ιδιοκτήτη, αλλά εξακολουθεί να βαρύνει τον πρώτο όμιλο.

Και στις δύο περιπτώσεις, εάν η θυγατρική εταιρεία η οποία μεταβιβάστηκε συνεχίσει να συμμετέχει στη σύμπραξη, θα εξαρτηθεί από τις συγκεκριμένες περιστάσεις το κατά πόσον η διαδικασία για τη συμμετοχή αυτή θα πρέπει να απευθυνθεί στην ίδια τη θυγατρική εταιρεία ή στο νέο μητρικό όμιλο.”

145 Το Πρωτοδικείο κρίνει ότι η αιτιολογία αυτή εκθέτει με επαρκή σαφήνεια ότι ο όμιλος που εξαγοράζει μια επιχείρηση που έχει μετάσχει ατομικώς στην

παράβαση πρέπει να είναι αποδέκτης της αποφάσεως, οσάκις και άλλες εταιρίες αυτού του ομίλου έχουν επίσης λάβει μέρος στη διαπραχθείσα από την εν λόγω εταιρία παράβαση.

- 146 Ο περιεχόμενος στην αιτιολογική σκέψη 145, πρώτο εδάφιο, της αποφάσεως ισχυρισμός, ότι “η ευθύνη για την προηγούμενη συμπεριφορά της μεταβιβάζεται και αυτή” στη μεταβιβαζόμενη επιχείρηση, δεν κλονίζει τον συλλογισμό της Επιτροπής.
- 147 Δεν μπορεί να νοηθεί υπό την έννοια ότι σημαίνει ότι η απόφαση έπρεπε να απευθυνθεί στη μεταβιβασθείσα εταιρία όσον αφορά την προ της μεταβιβάσεώς της συμπεριφορά της. Συγκεκριμένα, από μια συνολική ανάγνωση των δύο πρώτων εδαφίων της αιτιολογικής σκέψεως 145 προκύπτει ότι το πρώτο εδάφιο αφορά το αν την ευθύνη εκ της προ της μεταβιβάσεως συμπεριφοράς της μεταβιβασθείσας επιχείρησης εξακολουθεί να φέρει η εταιρία αυτή ή αν πρέπει να την αναλάβει ο μεταβιβάσας όμιλος.
- 148 Συνεπώς, στην περίπτωση εταιρίας που, πριν από τη μεταβίβασή της, μετείχε ατομικά στην παράβαση, ο προσδιορισμός του αποδέκτη της αποφάσεως, αν δηλαδή θα είναι η μεταβιβασθείσα εταιρία ή η νέα μητρική εταιρία, εξαρτάται αποκλειστικά από τα κριτήρια της αιτιολογικής σκέψεως 143 της αποφάσεως.
- 149 Την ερμηνεία αυτή επιρρωννύει η αιτιολογική σκέψη 147 της αποφάσεως, που εκθέτει την ατομική κατάσταση της προσφεύγουσας. Αναφέρεται ότι, “όσον αφορά τη συνέργεια στην παράβαση όλων των τμημάτων χαρτονιού της Cascades, η παρούσα απόφαση ενδεικνύεται να απευθυνθεί στον όμιλο Cascades, που εκπροσωπείται από την Cascades SA (βλέπε αιτιολογική σκέψη 143)”.
- 150 Η ερμηνεία αυτή συνάδει προς το γράμμα της ανακοινώσεως των αιτιάσεων.

151 Στο έγγραφο αυτό, η Επιτροπή εξήγησε (σ. 91 και 92) ότι η διαδικασία απευθυνόταν κατ' αρχήν μεν στην οντότητα που κατονομάζεται στον κατάλογο των μελών της PG Paperboard, αλλ' ότι απευθυνόταν στον όμιλο (εκπροσωπούμενο από τη μητρική εταιρεία) ιδίως όταν στην παράβαση είχαν συνεργήσει περισσότερες της μιας επιχειρήσεις ενός ομίλου.

152 Όσο για τις περιπτώσεις μεταβιβάσεως εταιριών, η ανακοίνωση των αιτιάσεων αναφέρει (σ. 92):

“[...] οσάκις μια θυγατρική, που έχει μετάσχει ατομικά στο καρέλ, εξαγοράζεται από άλλη επιχείρηση, η ευθύνη εκ της προ της μεταβιβάσεως συμπεριφοράς της μεταβιβάζεται μαζί με την εξαγορά.”

153 Από το χωρίο αυτό προκύπτει σαφώς ότι, σε μια κατάσταση όπως η παρούσα, η ευθύνη εκ της προ της μεταβιβάσεως συμπεριφοράς της μεταβιβαζόμενης επιχείρησης ακολουθεί τη μεταβιβαζόμενη επιχείρηση. Αντιθέτως, εφόσον το χωρίο αυτό δεν λαμβάνει θέση επί του ζητήματος αν η διαδικασία πρέπει να απευθύνεται στη μεταβιβασθείσα εταιρία ή στη νέα μητρική εταιρία, η απάντηση στο ερώτημα αυτό πρέπει κατ' ανάγκη να δοθεί σύμφωνα με τα γενικά κριτήρια που ορίζουν αν υπεύθυνη για τη συμπεριφορά των θυγατρικών της πρέπει να θεωρείται η μητρική εταιρία.

154 Επομένως, από την ανακοίνωση των αιτιάσεων προκύπτει σαφώς ότι η διαδικασία απευθύνθηκε στην προσφεύγουσα και όσον αφορά την προ της εξαγοράς τους παραβατική συμπεριφορά της Duffel και της Djurafors, κατ' εφαρμογήν του κριτηρίου περί συμμετοχής στην παράβαση πλειόνων εταιριών του αυτού ομίλου.

- 155 Εξ άλλου, αντιθέτως προς ό,τι ισχυρίστηκε στα δικόγραφα της η προσφεύγουσα, με την απάντησή της στην ανακοίνωση των αιτιάσεων δεν υποστήριξε ότι, δυνάμει των ορισθέντων σ' αυτήν κριτηρίων, η διαδικασία έπρεπε να απευθυνθεί στις θυγατρικές της Duffel και Djurafors, όσον αφορά την προ της εξαγοράς τους παραβατική τους συμπεριφορά. Στην πραγματικότητα, υποστήριξε απλώς — χωρίς να αμφισβητήσει το βάσιμο των γενικών κριτηρίων τα οποία όρισε η Επιτροπή για τις περιπτώσεις μεταβιβάσεως — ότι οι πρώην μητρικές εταιρίες των εν λόγω δύο εταιριών είχαν ανάμειξη στη συμμετοχή των πρώην θυγατρικών τους στην παράβαση, οπότε η διαδικασία έπρεπε ν' απευθύνεται σ' αυτές. Δεν επανέλαβε όμως την επιχειρηματολογία αυτή με τα δικόγραφα της ενώπιον του Πρωτοδικείου.
- 156 Εφόσον η αιτιολογική σκέψη 145 της απόφασεως πρέπει να ερμηνευθεί υπό το πρίσμα της όλης οικονομίας της απόφασεως και της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, η οποία είναι διατυπωμένη με αρκετή σαφήνεια (βλ., στην ίδια κατεύθυνση, απόφαση του Δικαστηρίου της 16ης Δεκεμβρίου 1975, 40/73 έως 48/73, 50/73, 54/73, 55/73, 56/73, 111/73, 113/73 και 114/73, Suiker Unie κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1975, σ. 507, σκέψη 23), το Πρωτοδικείο καταλήγει αφενός μεν ότι η Επιτροπή, απευθύνοντας την απόφαση στην προσφεύγουσα ως υπεύθυνη της συμπεριφοράς της Duffel και της Djurafors και για όλη τη διάρκεια της διαπιστωθείσας συμμετοχής τους στην παράβαση, δεν εφάρμοσε εσφαλμένα τα κριτήρια τα οποία είχε επιβάλει η ίδια στον εαυτό της με την απόφαση, αφετέρου δε ότι δεν παρέβη την επιβαλλόμενη με το άρθρο 190 της Συνθήκης υποχρέωση αιτιολογήσεως. Ας προστεθεί ότι, εν όψει του περιεχομένου της απαντήσεως της προσφεύγουσας στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, η Επιτροπή δεν υπεχρεούτο να εξηγήσει περαιτέρω στην απόφαση τους λόγους για τους οποίους η προσφεύγουσα έπρεπε να θεωρηθεί υπεύθυνη για την προ της εξαγοράς τους παραβατική συμπεριφορά της Duffel και της Djurafors.
- 157 Όσον αφορά, τέλος, το βάσιμο του καταλογισμού στην προσφεύγουσα της προ της εξαγοράς τους παραβατικής συμπεριφοράς της Duffel και της Djurafors, αρκεί να επισημανθεί ότι, κατά τον χρόνο εξαγοράς των δύο αυτών εταιριών, αυτές μετείχαν αδιαμφισβήτητα σε παράβαση στην οποία μετείχε και η προσφεύγουσα μέσω των εταιριών Cascades La Rochette και Cascades Blendecques.

- 158 Υπ' αυτές τις συνθήκες, δικαιολογημένα η Επιτροπή καταλόγισε στην προσφεύγουσα τη συμπεριφορά της Djurafors και της Duffel για την περίοδο που προηγήθηκε και για την περίοδο που επακολούθησε την εξαγορά τους από την προσφεύγουσα. Στην προσφεύγουσα εναπέκειτο, ως μητρική εταιρία, να λάβει έναντι των θυγατρικών της κάθε μέτρο με σκοπό να εμποδίσει τη συνέχιση της παραβάσεως της οποίας δεν αγνοούσε την ύπαρξη.
- 159 Εν όψει των προεκτεθέντων, ο παρών λόγος ακυρώσεως πρέπει ν' απορριφθεί.»

Επί του αιτήματος ακυρώσεως ή μειώσεως του προστίμου

- 10 Ως προς την επιμέτρηση του προστίμου, η αναιρεσείουσα προέβαλε ενώπιον του Πρωτοδικείου πέντε λόγους ακυρώσεως: ότι η παράβαση είχε περιορισμένα αποτελέσματα, ότι το γενικό επίπεδο των προστίμων ήταν υπερβολικό, ότι υπήρξε παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως, ότι εσφαλμένα η αναιρεσείουσα χαρακτηρίσθηκε ως «επί κεφαλής» και, τέλος, ότι συνέτρεχαν ελαφρυντικές περιστάσεις.
- 11 Εν όψει των λόγων που προβάλλει προς στήριξη της αιτήσεώς της η αναιρεσείουσα, θα συνοψισθούν εδώ μόνον τα μέρη της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως που αντιστοιχούν στις αιτιάσεις αφενός μεν ότι η παράβαση είχε περιορισμένα αποτελέσματα και ότι το γενικό επίπεδο των προστίμων ήταν υπερβολικό, αφετέρου δε ότι υπήρξε παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως.

Επί των λόγων ακυρώσεως ότι η μεν παράβαση είχε περιορισμένα αποτελέσματα, το δε γενικό επίπεδο των προστίμων ήταν υπερβολικό

- 12 Η αναιρεσείουσα υποστήριξε, κατ' ουσίαν, ότι, εν όψει της περιορισμένης σοβαρότητας της καταγγελλομένης παραβάσεως, το γενικό επίπεδο ήταν υπερβολικό. Ισχυρίστηκε, ειδικότερα, ότι, για να εκτιμηθεί η σοβαρότητα της παραβάσεως και να οριστεί έτσι το γενικό επίπεδο των προστίμων, η Επιτροπή ήταν υποχρεωμένη να λάβει υπόψη τα συγκεκριμένα αποτελέσματα της παραβάσεως στην αγορά (απόφαση του Δικαστηρίου της 7ης Ιουνίου 1983, 100/80 έως 103/80, Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1983, σ. 1825, σκέψεις 105 έως 107).
- 13 Λόγω, όμως, των διαρθρωτικών και συγκυριακών χαρακτηριστικών της αγοράς του χαρτονιού κατά την κρίσιμη περίοδο, το επίπεδο των τιμών δεν διέφερε από εκείνο που θα επιτυγχανόταν και χωρίς την ύπαρξη συμπαιγνίας. Η αναιρεσείουσα προσέθετε ότι η Επιτροπή δεν είχε λάβει υπόψη τον ανταγωνισμό τον οποίο ασκούσαν εναλλάξιμα προϊόντα, ενώ ο ανταγωνισμός αυτός περιόριζε σημαντικά το περιθώριο τιμολογιακών ελιγμών όσων μετείχαν στη σύμπραξη.
- 14 Τέλος, η αναιρεσείουσα αμφισβητούσε τα συγκεκριμένα αποτελέσματα της συμπαιγνίας ως προς τα μερίδια αγοράς. Το ότι η ίδια είχε κατακτήσει, κατά την κρίσιμη περίοδο, μερίδιο της αγοράς 6,5 % έδειχνε σαφώς ότι τέτοια αποτελέσματα δεν υπήρχαν, έστω και αν η αύξηση αυτή οφειλόταν στην εξαγορά παραγωγικών μονάδων.
- 15 Συναφώς, το Πρωτοδικείο έκρινε:

«— Επί των αποτελεσμάτων της παραβάσεως

- 172 Κατά την αιτιολογική σκέψη 168, έβδομη περίπτωση, της αποφάσεως, η Επιτροπή καθόρισε το γενικό επίπεδο των προστίμων λαμβάνοντας, μεταξύ άλλων, υπόψη το γεγονός ότι “η σύμπραξη επέτυχε σε μεγάλο βαθμό τους στόχους της”. Η εκτίμηση αυτή αναφέρεται αδιαμφισβήτητα στα αποτελέσματα τα οποία επέφερε στην αγορά η διαπιστωθείσα στο άρθρο 1 της αποφάσεως παράβαση.

- 173 Για να ελεγχθεί η εκτίμηση την οποία εξέφερε η Επιτροπή επί των αποτελεσμάτων της παραβάσεως, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι αρκεί να εξετάσει την εκτίμηση την οποία εξέφερε επί των αποτελεσμάτων της συμπαιγνίας ως προς τις τιμές. Συγκεκριμένα, πρώτον, από την απόφαση προκύπτει ότι η διαπίστωση περί μεγάλου βαθμού επιτυχίας των στόχων στηρίζεται κατ' ουσίαν στα αποτελέσματα της συμπαιγνίας ως προς τις τιμές. Ενώ τα αποτελέσματα αυτά αναλύονται στις αιτιολογικές σκέψεις 100 έως 102, 115 και 135 έως 137 της αποφάσεως, αντιθέτως, το ζήτημα αν η συμπαιγνία ως προς τα μερίδια της αγοράς και ως προς τα διαστήματα διακοπής της λειτουργίας άσκησαν επίδραση στην αγορά πουθενά δεν εξετάζεται ειδικώς.
- 174 Δεύτερον, με βάση την εξέταση της επιδράσεως της συμπαιγνίας ως προς τις τιμές, μπορεί, ούτως ή άλλως, να εκτιμηθεί και το αν επιτεύχθηκε ο στόχος της συμπαιγνίας ως προς τα διαστήματα διακοπής της λειτουργίας, εφόσον σκοπός αυτής ήταν να μη πληγεί η αποτελεσματικότητα των εναρμονισμένων πρωτοβουλιών για τις τιμές από πλεονάζουσα προσφορά.
- 175 Τρίτον, όσον αφορά τη συμπαιγνία ως προς τα μερίδια της αγοράς, η Επιτροπή δεν υποστηρίζει ότι όσες επιχειρήσεις μετείχαν στις συναντήσεις της PWG αποσκοπούσαν στην απόλυτη παγίωση των μεριδίων τους στην αγορά. Κατά την αιτιολογική σκέψη 60, δεύτερο εδάφιο, της αποφάσεως, η συμφωνία επί των μεριδίων της αγοράς δεν ήταν παγιωμένη, “αλλά αποτελούσε το αντικείμενο περιοδικών προσαρμογών και επαναδιαπραγματεύσεων”. Εν όψει αυτής της διευκρινίσεως, δεν μπορεί, επομένως, να προσαφθεί στην Επιτροπή ότι έκρινε ότι η σύμπραξη επέτυχε σε μεγάλο βαθμό τους στόχους της χωρίς να εξετάσει ειδικά στην απόφαση την επιτυχία της συμπράξεως αυτής ως προς τα μερίδια της αγοράς.
- 176 Όσον αφορά τη συμπαιγνία ως προς τις τιμές, από την απόφαση προκύπτει, όπως επιβεβαίωσε επ' ακροατηρίου η Επιτροπή, ότι έγινε διάκριση μεταξύ τριών ειδών αποτελεσμάτων. Επί πλέον, η Επιτροπή στηρίχθηκε στο γεγονός ότι οι πρωτοβουλίες για τις τιμές θεωρήθηκαν, σε γενικές γραμμές, ως επιτυχία από τους ίδιους τους παραγωγούς.

- 177 Το πρώτο είδος αποτελεσμάτων το οποίο έλαβε υπόψη η Επιτροπή — χωρίς ν' αμφισβητηθεί από την προσφεύγουσα — συνίσταται στο ότι οι συμφωνούμενες ανατιμήσεις αναγγέλλοντο πράγματι στους πελάτες. Οι νέες τιμές χρησίμευαν έτσι ως σημείο αφετηρίας, σε περίπτωση ατομικών διαπραγματεύσεων των τιμών των συναλλαγών με τους πελάτες (βλ. ιδίως αιτιολογικές σκέψεις 100 και 101, πέμπτο και έκτο εδάφιο, της αποφάσεως).
- 178 Το δεύτερο είδος αποτελεσμάτων συνίσταται στο ότι η εξέλιξη των τιμών των συναλλαγών ακολουθούσε την εξέλιξη των αναγγελλομένων τιμών. Όπως υποστηρίζει συναφώς η Επιτροπή, “οι παραγωγοί όχι μόνον ανήγγειλαν τις συμπεφωνημένες αυξήσεις των τιμών, αλλά και, με ελάχιστες εξαιρέσεις, ελάμβαναν αυστηρά μέτρα για να τις επιβάλλουν στους πελάτες” (αιτιολογική σκέψη 101, πρώτο εδάφιο, της αποφάσεως). Δέχεται ότι οι πελάτες επιτύγχαναν ενίοτε παραχωρήσεις όσον αφορά την έναρξη ισχύος των ανατιμήσεων ή ατομικές εκπτώσεις, ιδίως σε περίπτωση μεγάλων παραγγελιών, και ότι “η μέση καθαρή αύξηση που προέκυπτε μετά από όλες τις εκπτώσεις, τις μειώσεις και τις άλλες παραχωρήσεις ήταν πάντα μικρότερη από το ολόκληρο ποσό της αναγγελλόμενης αύξησης” (αιτιολογική σκέψη 102, τελευταίο εδάφιο). Αναφερόμενη όμως σε διαγράμματα που περιέχονται στην έκθεση LE, ισχυρίζεται ότι, κατά την καταλαμβανομένη από την απόφαση περίοδο, υπήρχε «στενή γραμμική σχέση» μεταξύ της εξελίξεως των αναγγελλομένων τιμών και της εξελίξεως των τιμών των συναλλαγών, εκφραζομένων σε εθνικό νόμισμα ή μετατρεπομένων σε ECU. Καταλήγει δε ως εξής: “Οι καθαρές αυξήσεις των τιμών ακολουθούσαν αμέσως μετά την αναγγελία των τιμών, αν και με κάποια χρονική υστέρηση. Ο συντάκτης της έκθεσης ομολόγησε κατά την προφορική ακρόαση ότι αυτό συνέβη το 1988 και το 1989” (αιτιολογική σκέψη 115, δεύτερο εδάφιο).
- 179 Πρέπει να γίνει δεκτό ότι, κατά την εκτίμηση αυτού του δεύτερου είδους αποτελεσμάτων, η Επιτροπή ορθώς θεώρησε ότι η ύπαρξη γραμμικής σχέσεως μεταξύ της εξελίξεως των αναγγελλομένων τιμών και της εξελίξεως των τιμών των συναλλαγών στοιχειοθετούσε ότι αυτές υφίσταντο, όπως επιδίωκαν οι παραγωγοί, την επίδραση των πρωτοβουλιών για τις τιμές. Πράγματι, γίνεται κοινώς δεκτόν ότι, στην οικεία αγορά, η πρακτική των ατομικών διαπραγματεύσεων με τους πελάτες συνεπάγεται ότι οι τιμές των συναλλα-

γών δεν είναι, εν γένει, οι ίδιες με τις αναγγελλόμενες τιμές. Επομένως, δεν πρέπει να προδικάζεται ότι οι αυξήσεις των τιμών των συναλλαγών θα είναι οι ίδιες με τις αυξήσεις των αναγγελλομένων τιμών.

- 180 Όσον αφορά αυτή καθαυτή την ύπαρξη συσχέτισης μεταξύ των αυξήσεων των αναγγελλομένων τιμών και των αυξήσεων των τιμών των συναλλαγών, ορθώς η Επιτροπή αναφέρθηκε στην έκθεση LE, η οποία αποτελεί ανάλυση της εξέλιξης των τιμών του χαρτονιού κατά την εξεταζόμενη στην απόφαση περίοδο, στηριζόμενη σε στοιχεία παρασχεθέντα από διάφορους παραγωγούς.
- 181 Η έκθεση όμως αυτή εν μέρει μόνον επιβεβαιώνει την τότε ύπαρξη “στενής γραμμικής σχέσεως”. Συγκεκριμένα, από την εξέταση της περιόδου 1987 έως 1991 προκύπτει ότι μπορούν να διακριθούν τρεις υποπερίοδοι. Συναφώς, σε ακρόαση ενώπιον της Επιτροπής, ο συντάκτης της εκθέσεως LE συνόψισε τα συμπεράσματά του ως εξής: “Δεν υπάρχει στενή συσχέτιση, έστω και ετεροχρονισμένη, μεταξύ της αναγγελθείσας ανατιμήσεως και των τιμών της αγοράς, κατά την αρχή της υπό κρίση περιόδου, από 1987 έως 1988. Αντιθέτως, τέτοια συσχέτιση υφίσταται το 1988/1989, στη συνέχεια η συσχέτιση αυτή φθίνει για να συμπεριφερθεί κατά τρόπο μάλλον παράδοξο [oddly] κατά την περίοδο 1990/1991” (πρακτικό της ακροάσεως, σ. 28). Επισήμανε περαιτέρω ότι αυτές οι διακυμάνσεις συνεδέοντο στενά με διακυμάνσεις της ζητήσεως (βλ. ιδίως πρακτικό της ακροάσεως, σ. 20).
- 182 Αυτά τα προφορικώς διατυπωθέντα συμπεράσματα του συντάκτη συνάδουν με τα όσα αναπτύσσονται στην έκθεσή του, και ιδίως με τα διαγράμματα όπου συγκρίνεται η εξέλιξη των αναγγελλομένων τιμών με την εξέλιξη των τιμών των συναλλαγών (έκθεση LE, διαγράμματα 10 και 11, σ. 29). Επιβάλλεται, επομένως, η διαπίστωση ότι η Επιτροπή μερικώς μόνον απέδειξε την ύπαρξη της “στενής γραμμικής σχέσεως” την οποία επικαλείται.
- 183 Κατά την επ’ ακροατηρίου συζήτηση, η Επιτροπή είπε επίσης ότι έλαβε υπόψη και ένα τρίτο είδος αποτελεσμάτων της συμπαιγνίας ως προς τις τιμές, συνιστάμενο στο ότι το επίπεδο των τιμών των συναλλαγών ήταν υψηλότερο

του επιπέδου που θα επιτυγχανόταν αν δεν υπήρχε συμπαιγνία. Συναφώς, η Επιτροπή, τονίζοντας ότι ο χρόνος και η σειρά αναγγελίας των ανατιμήσεων είχαν προγραμματιστεί από την PWG, εκτιμά, στην απόφαση, ότι “είναι αδιανόητο υπό τις περιστάσεις αυτές να μην είχαν επηρεάσει οι εναρμονισμένες αναγγελίες τα πραγματικά επίπεδα τιμών” (αιτιολογική σκέψη 136, τρίτο εδάφιο, της αποφάσεως). Η έκθεση LE (τμήμα 3), όμως, περιέχει ένα υπόδειγμα βάσει του οποίου μπορεί να προβλεφθεί το επίπεδο τιμών που προκύπτει από τις αντικειμενικές συνθήκες της αγοράς. Κατά την έκθεση αυτή, το επίπεδο των τιμών, όπως καθοριζόταν από αντικειμενικούς οικονομικούς παράγοντες κατά την περίοδο 1975 έως 1991, εξελίχθηκε, με αμελητέες διακυμάνσεις, όπως εξελίχθηκαν και οι εφαρμοσθείσες τιμές των συναλλαγών, περιλαμβανομένης και της περιόδου την οποία αφορά η απόφαση.

184 Παρά τα συμπεράσματα αυτά, η περιεχομένη στην έκθεση ανάλυση δεν δικαιολογεί τη διαπίστωση ότι οι εναρμονισμένες πρωτοβουλίες για τις τιμές δεν παρέσχαν στους παραγωγούς τη δυνατότητα να φτάσουν επίπεδο τιμών των συναλλαγών υψηλότερο εκείνου που θα προέκυπτε από την ελεύθερη λειτουργία του ανταγωνισμού. Συναφώς, όπως τόνισε επ’ ακροατηρίου η Επιτροπή, είναι πιθανόν οι παράγοντες που ελήφθησαν υπόψη στην εν λόγω ανάλυση να επηρεάστηκαν από την ύπαρξη της συμπαιγνίας. Έτσι, η Επιτροπή ορθώς υποστήριξε ότι η συνιστώσα συμπαιγνία συμπεριφορά ήταν, π.χ., ικανή να περιορίσει τα κίνητρα που θα είχαν οι επιχειρήσεις για να μειώσουν το κόστος τους. Δεν επικαλέστηκε όμως την ύπαρξη κανενός συγκεκριμένου σφάλματος στην ανάλυση της εκθέσεως LE, ούτε προέβαλε κάποια δική της οικονομική ανάλυση για το πώς θα εξελίσσοντο οι τιμές των συναλλαγών αν δεν υπήρχε σύμπραξη. Υπ’ αυτές τις συνθήκες, ο ισχυρισμός της ότι το επίπεδο των τιμών των συναλλαγών θα ήταν χαμηλότερο αν δεν υπήρχε σύμπραξη μεταξύ των παραγωγών δεν μπορεί να γίνει δεκτός.

185 Επομένως, η απόδειξη αυτού του τρίτου είδους αποτελεσμάτων της συμπαιγνίας ως προς τις τιμές δεν αποδείχθηκε.

186 Τις προεκτεθείσες διαπιστώσεις ουδόλως μεταβάλλει η υποκειμενική εκτίμηση των παραγωγών, στην οποία στηρίχθηκε η Επιτροπή για να θεωρήσει ότι η σύμπραξη είχε επιτύχει σε μεγάλο βαθμό τους στόχους της. Επί του σημείου αυτού, η Επιτροπή αναφέρθηκε σε έναν κατάλογο εγγράφων τον

οποίο προσκόμισε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση. Όμως, και αν ακόμη υποτεθεί ότι στήριξε την εκτίμησή της για την ενδεχομένη επιτυχία των πρωτοβουλιών για τις τιμές σε έγγραφα που απηχούσαν την υποκειμενική αίσθηση ορισμένων παραγωγών, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι διάφορες επιχειρήσεις, μεταξύ των οποίων και η προσφεύγουσα, ορθώς εμνημόνευσαν επ' ακροατηρίου πολλά άλλα έγγραφα της δικογραφίας, όπου εκφράζονται οι δυσχέρειες τις οποίες συνάντησαν οι παραγωγοί κατά την εφαρμογή των συμφωνηθεισών ανατιμήσεων. Υπ' αυτές τις συνθήκες, η αναφορά της Επιτροπής στις δηλώσεις των ίδιων των παραγωγών δεν αρκεί για ν' αντληθεί το συμπέρασμα ότι η σύμπραξη επέτυχε σε μεγάλο βαθμό τους στόχους της.

- 187 Εν όψει των προεκτεθέντων, τα επισημαινόμενα από την Επιτροπή αποτελέσματα της παραβάσεως μερικώς μόνον αποδείχθηκαν. Το Πρωτοδικείο θα προσδιορίσει τις επιπτώσεις του συμπεράσματος αυτού στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του πλήρους δικαιοδοσίας επί των προστίμων, κατά την αξιολόγηση της βαρύτητας της διαπιστωθείσας εν προκειμένω παραβάσεως (βλ. σκέψη 194 κατωτέρω).

— Επί του γενικού επιπέδου των προστίμων

- 188 Σύμφωνα με το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, η Επιτροπή δύναται να επιβάλλει με απόφαση στις επιχειρήσεις και ενώσεις επιχειρήσεων πρόστιμο ύψους 1 000 μέχρις 1 000 000 ECU ή και ποσού μεγαλύτερου από αυτό μέχρι ποσοστού 10 % του κύκλου εργασιών που πραγματοποιήθη κατά την προηγούμενη διαχειριστική περίοδο από μία των επιχειρήσεων, οι οποίες έχουν συνεργήσει στην παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, είτε εκ προθέσεως είτε εξ αμελείας. Κατά τον καθορισμό του ύψους του προστίμου πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, εκτός από τη σοβαρότητα της παραβάσεως, και η διάρκειά της. Όπως προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου, η σοβαρότητα των παραβάσεων πρέπει να αποδεικνύεται βάσει μεγάλου αριθμού στοιχείων όπως είναι, ιδίως, τα ιδιαίτερα περιστατικά της υποθέσεως, το πλαίσιο της και ο αποτρεπτικός χαρακτήρας των προστίμων, και τούτο χωρίς να υφίσταται δεσμευτικός ή εξαντλητικός κατάλογος κριτηρίων που πρέπει οπωσδήποτε να λαμβάνονται υπόψη (διάταξη της 25ης Μαρτίου 1996, C-137/95 P, SPO κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. I-1611, σκέψη 54).

189 Εν προκειμένω, η Επιτροπή καθόρισε το γενικό επίπεδο των προστίμων λαμβάνοντας υπόψη τη διάρκεια της παραβάσεως (αιτιολογική σκέψη 167 της αποφάσεως), καθώς και τις ακόλουθες εκτιμήσεις (αιτιολογική σκέψη 168):

- “— η αθέμιτη συνεργασία για τον καθορισμό των τιμών και των μεριδίων της αγοράς αποτελεί αυτή καθαυτή σοβαρό περιορισμό του ανταγωνισμού,

- η σύμπραξη κάλυπτε όλο σχεδόν το έδαφος της Κοινότητας,

- η κοινοτική αγορά χαρτονιού αποτελεί σημαντικό βιομηχανικό κλάδο με ετήσιο κύκλο εργασιών 2,5 περίπου δισεκατομμύρια ECU,

- οι επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην παράβαση καλύπτουν σχεδόν ολόκληρη την αγορά,

- η σύμπραξη λειτουργούσε με τη μορφή ενός συστήματος τακτικών θεσμοθετημένων συνεδριάσεων που αποσκοπούσαν στη λεπτομερέστατη ρύθμιση της κοινοτικής αγοράς χαρτονιού,

- ελήφθησαν περίπλοκα μέτρα για να συγκαλυφθεί η αληθινή φύση και η έκταση της αθέμιτης συνεργασίας (ανυπαρξία οποιωνδήποτε επίσημων πρακτικών ή εγγράφων για την PWG και την JMC· αποτροπή της τήρησης σημειώσεων· σκηνοθέτηση του χρόνου και της σειράς με την οποία αναγγέλλονταν οι αυξήσεις των τιμών για να μπορεί να υποστηριχθεί ότι ‘ακολουθούσαν’ άλλες κ.λπ.),

— η σύμπραξη επέτυχε σε μεγάλο βαθμό τους στόχους της”.

- 190 Επί πλέον, το Πρωτοδικείο υπενθυμίζει ότι, όπως προκύπτει από απάντηση της Επιτροπής σε γραπτή ερώτηση του Πρωτοδικείου, τα επιβληθέντα πρόστιμα είχαν ως βάση υπολογισμού για τις μεν επιχειρήσεις που θεωρούνται “επί κεφαλής” της συμπράξεως το 9 %, για τις δε λοιπές το 7,5 % του κύκλου εργασιών τον οποίο πραγματοποίησε καθεμιά από τις αποδέκτριες της αποφάσεως επιχειρήσεις στην κοινοτική αγορά του χαρτονιού το 1990.
- 191 Πρέπει να τονισθεί, πρώτον, ότι, κατά την εκτίμηση του γενικού επιπέδου των προστίμων, η Επιτροπή ευλόγως λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι εξακολουθούν να εμφανίζονται σχετικά συχνά κατάφωρες παραβάσεις των κοινοτικών κανόνων του ανταγωνισμού και, επομένως, έχει τη δυνατότητα να αυξάνει το ύψος των προστίμων προκειμένου να ενισχύει το προληπτικό τους αποτέλεσμα. Κατά συνέπεια, το ότι η Επιτροπή επέβαλε στο παρελθόν πρόστιμα ορισμένου ύψους για ορισμένες μορφές παραβάσεων δεν της στερεί τη δυνατότητα να αυξάνει το ύψος αυτό, εντός των ορίων που τίθενται με τον κανονισμό 17, αν αυτό είναι αναγκαίο προκειμένου να κατοχυρωθεί η εφαρμογή της κοινοτικής πολιτικής ανταγωνισμού (βλ. ιδίως προαναφερθείσες αποφάσεις *Musique Diffusion française* κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψεις 105 έως 108, και *ICI* κατά Επιτροπής, σκέψη 385).
- 192 Δεύτερον, η Επιτροπή ορθώς υποστήριξε ότι, λόγω των ιδιορρυθμών της παρούσας υποθέσεως, δεν χωρεί απευθείας σύγκριση του γενικού επιπέδου των προστίμων που ισχύει στην επίδικη απόφαση με εκείνο που ίσχυε στην προηγούμενη πρακτική των αποφάσεων της Επιτροπής και ειδικότερα στην απόφαση Πολυπροπυλενίου, την οποία η ίδια η Επιτροπή κρίνει ως την πλέον παρεμφερή με την παρούσα. Συγκεκριμένα, αντιθέτως προς την υπόθεση που οδήγησε στην απόφαση Πολυπροπυλενίου, εδώ δεν ελήφθη υπόψη καμμία γενική ελαφρυντική περίπτωση κατά τον καθορισμό του γενικού επιπέδου των προστίμων. Περαιτέρω, η λήψη μέτρων με τα οποία επιδιώκεται η απόκρυψη της υπέρξεως της συμπαιγνίας δείχνει ότι οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις είχαν πλήρη επίγνωση του παρανόμου της συμπεριφοράς τους. Επομένως, δικαιολογημένα η Επιτροπή έλαβε υπόψη τα μέτρα αυτά κατά την εκτίμηση της σοβαρότητας της παραβάσεως, διότι συνιστούσαν ιδιαιτέ-

ρως σοβαρό στοιχείο αυτής, που τις διακρίνει έναντι άλλων παραβάσεων που έχει διαπιστώσει στο παρελθόν η Επιτροπή.

- 193 Τρίτον, πρέπει να τονισθεί η μακρά διάρκεια και ο κατάφωρος χαρακτήρας της διαπραχθείσας παραβάσεως του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, η οποία διαπράχθηκε παρά την προειδοποίηση την οποία θα όφειλε να συνιστά η προηγούμενη πρακτική των αποφάσεων της Επιτροπής, και ιδίως η απόφαση Πολυπροπυλενίου.
- 194 Βάσει των στοιχείων αυτών, πρέπει να θεωρηθεί ότι τα κριτήρια που εκτίθενται στην αιτιολογική σκέψη 168 της απόφασης δικαιολογούν το καθορισθέν από την Επιτροπή γενικό επίπεδο των προστίμων. Ασφαλώς, όπως έκρινε ήδη το Πρωτοδικείο, τα αποτελέσματα της συμπαιγνίας ως προς τις τιμές, τα οποία δέχτηκε η Επιτροπή για τον καθορισμό του γενικού επιπέδου των προστίμων, μερικώς μόνον αποδείχθηκαν. Υπό το πρίσμα όμως των προεκτιθεμένων σκέψεων, το συμπέρασμα αυτό δεν είναι ικανό να επηρεάσει αισθητά την εκτίμηση της βαρύτητας της διαπιστωθείσας παραβάσεως. Συναφώς, το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις ανήγγελλαν όντως τις συμφωνούμενες ανατιμήσεις και ότι οι αναγγελλόμενες τιμές αποτελούσαν το σημείο αφετηρίας για τον καθορισμό των ατομικών τιμών των συναλλαγών αρκεί αφ' εαυτού για να διαπιστωθεί ότι η σύμπραξη ως προς τις τιμές είχε και ως σκοπό και ως αποτέλεσμα τον σοβαρό περιορισμό του ανταγωνισμού. Επομένως, στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του πλήρους δικαιοδοσίας, το Πρωτοδικείο κρίνει ότι οι γενόμενες διαπιστώσεις σχετικά με τα αποτελέσματα της παραβάσεως δεν δικαιολογούν καμμία μείωση του καθορισθέντος από την Επιτροπή γενικού επιπέδου των προστίμων.
- 195 Εν όψει των προεκτεθέντων, πρέπει ν' απορριφθούν οι λόγοι ακυρώσεως ότι η παράβαση είχε περιορισμένα αποτελέσματα και ότι το γενικό επίπεδο των προστίμων ήταν υπερβολικό.»

Επί του λόγου ακυρώσεως περί παραβάσεως της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως

- 16 Η αναιρεσείουσα κατελόγισε, κατ' ουσίαν, στην Επιτροπή ότι είχε αιτιολογήσει ανεπαρκώς την απόφαση καθ' όσον την χαρακτήριζε «επί κεφαλής» της συμπεράξεως και ότι δεν παρείχε ακριβή στοιχεία επί του ποσοστού του κύκλου εργασιών που χρησιμοποίησε κατά την επιμέτρηση του προστίμου που επέβαλε σε κάθε επιχείρηση.
- 17 Σχετικά με την αιτιολόγηση της επιμετρήσεως των κατ' ιδίαν προστίμων, το Πρωτοδικείο έκρινε:

«208 Κατά πάγια νομολογία, η υποχρέωση αιτιολογήσεως μιας ατομικής αποφάσεως σκοπό έχει να επιτρέψει στον κοινοτικό δικαστή να ασκήσει τον έλεγχο του επί της νομιμότητας της αποφάσεως και να παράσχει στον ενδιαφερόμενο ικανές ενδείξεις ως προς το αν η απόφαση έχει επαρκές έρεισμα ή αν ενδεχομένως πάσχει ελάττωμα λόγω του οποίου θα μπορούσε να αμφισβητηθεί το κύρος της, το δε περιεχόμενο της υποχρεώσεως αυτής εξαρτάται από τη φύση της περί ης πρόκειται πράξεως και από το πλαίσιο εντός του οποίου εκδόθηκε (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση του Πρωτοδικείου της 11ης Δεκεμβρίου 1996, T-49/95, Van Megen Sports κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. II-1799, σκέψη 51).

209 Προκειμένου περί αποφάσεως που επιβάλλει, όπως η υπό κρίση, πρόστιμα σε πλείονες επιχειρήσεις λόγω παραβάσεως των κοινοτικών κανόνων του ανταγωνισμού, η έκταση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως πρέπει να προσδιορίζεται ιδίως με γνώμονα το γεγονός ότι η σοβαρότητα των παραβάσεων πρέπει να αποδεικνύεται βάσει μεγάλου αριθμού στοιχείων όπως είναι, ιδίως, τα ιδιαίτερα περιστατικά της υποθέσεως, το πλαίσió της και ο αποτρεπτικός χαρακτήρας των προστίμων, και τούτο χωρίς να υφίσταται δεσμευτικός ή εξαντλητικός κατάλογος κριτηρίων που πρέπει οπωσδήποτε να λαμβάνονται υπόψη (προαναφερθείσα διάταξη SPO κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 54).

210 Επί πλέον, κατά τον καθορισμό του ύψους κάθε προστίμου, η Επιτροπή διαθέτει εξουσία εκτιμήσεως και δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι υποχρεούται να εφαρμόζει προς τούτο κάποιον συγκεκριμένο μαθηματικό τύπο (βλ., στην

ίδια κατεύθυνση, απόφαση του Πρωτοδικείου της 6ης Απριλίου 1995, T-150/89, Martinelli κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-1165, σκέψη 59).

- 211 Τα κριτήρια που λαμβάνονται υπόψη, στην απόφαση, για τον καθορισμό του γενικού επιπέδου των προστίμων και του ύψους των κατ' ιδίαν προστίμων παρατίθενται στις αιτιολογικές σκέψεις 168 και 169 αντιστοίχως. Όσον αφορά, περαιτέρω, τα κατ' ιδίαν πρόστιμα, η Επιτροπή εξήγει, στην αιτιολογική σκέψη 170, ότι οι επιχειρήσεις που μετείχαν στην PWG εθεωρούντο, κατ' αρχήν, ως “επί κεφαλής” της συμπράξεως, ενώ οι λοιπές επιχειρήσεις εθεωρούντο ως “απλά μέλη” της. Τέλος, στις αιτιολογικές σκέψεις 171 και 172, αναφέρει ότι τα ποσά των προστίμων που επιβλήθηκαν στη Rena και στη Stora πρέπει να είναι σημαντικά μειωμένα, προκειμένου να ληφθεί υπόψη η συνεργασία τους με την Επιτροπή, και ότι άλλες οκτώ επιχειρήσεις, μεταξύ των οποίων και η προσφεύγουσα, μπορούν επίσης, σε μικρότερο βαθμό, να τύχουν κάποιας μειώσεως, διότι, στις απαντήσεις που έδωσαν στην κοινοποίηση των αιτιάσεων, δεν αμφισβήτησαν την ουσία των πραγματικών ισχυρισμών που διατύπωσε η Επιτροπή.
- 212 Με τα δικόγραφα που κατέθεσε στο Πρωτοδικείο, καθώς και με απάντησή της σε γραπτή του ερώτηση, η Επιτροπή εξήγησε ότι τα πρόστιμα υπολογίστηκαν βάσει του κύκλου εργασιών τον οποίον είχε πραγματοποιήσει καθεμιά από τις αποδέκτριες της αποφάσεως επιχειρήσεις στην κοινοτική αγορά του χαρτονιού το 1990. Επιβλήθηκαν έτσι πρόστιμα έχοντα ως βάση υπολογισμού για τις μεν επιχειρήσεις που εθεωρούντο ως “επί κεφαλής” της συμπράξεως το 9 %, για τις δε λοιπές το 7,5 % του ατομικού τους κύκλου εργασιών. Τέλος, η Επιτροπή έλαβε υπόψη το ενδεχόμενο πνεύμα συνεργασίας το οποίο επέδειξαν ορισμένες επιχειρήσεις κατά την ενώπιόν της διαδικασία. Γι' αυτόν τον λόγο, δύο επιχειρήσεις έτυχαν μειώσεως των προστίμων τους κατά τα δύο τρίτα, ενώ άλλες έτυχαν μειώσεως κατά το ένα τρίτο.
- 213 Όπως άλλωστε προκύπτει από προσκομισθέντα από την Επιτροπή πίνακα που περιέχει στοιχεία για τον καθορισμό του ύψους καθενός από τα κατ' ιδίαν πρόστιμα, και μεν αυτά δεν καθορίστηκαν εφαρμόζοντας κατ' αυστηρώς μαθηματικό τρόπο μόνο τα προαναφερθέντα αριθμητικά στοιχεία, τα εν

λόγω όμως στοιχεία ελήφθησαν κατά σύστημα υπόψη κατά τον υπολογισμό των προστίμων.

- 214 Η απόφαση όμως δεν διευκρινίζει ότι τα πρόστιμα υπολογίστηκαν βάσει του κύκλου εργασιών τον οποίο είχε πραγματοποιήσει καθεμιά από τις επιχειρήσεις στην κοινοτική αγορά του χαρτονιού το 1990. Επί πλέον, οι εφαρμοσθέντες βασικοί συντελεστές, του 9 % για τον υπολογισμό των προστίμων που εφαρμόστηκαν στις επιχειρήσεις που θεωρούντο ως “επί κεφαλής” και του 7,5 % για τις θεωρούμενες ως “απλά μέλη”, δεν μνημονεύονται στην απόφαση. Ούτε μνημονεύονται τα ποσοστά των μειώσεων που έγιναν στη Rena και στη Stora αφενός και στις άλλες οκτώ επιχειρήσεις αφετέρου.
- 215 Εν προκειμένω, πρέπει να γίνει δεκτό ότι οι αιτιολογικές σκέψεις 168 έως 172 της αποφάσεως — ερμηνεύόμενες υπό το πρίσμα των λεπτομερώς παρατιθεμένων στην ίδια την απόφαση πραγματικών ισχυρισμών που στρέφονται καθ’ εκάστου αποδέκτη της αποφάσεως — εκθέτουν επαρκή και πρόσφορα στοιχεία εκτιμήσεως που λαμβάνονται υπόψη για τον προσδιορισμό της βαρύτητας και της διάρκειας της παραβάσεως την οποία διέπραξε καθεμιά από τις ενεχόμενες επιχειρήσεις (βλ., στην ίδια κατεύθυνση, προαναφερθείσα απόφαση *Petrofina* κατά Επιτροπής, σκέψη 264).
- 216 Σ’ αυτό το πλαίσιο, επισημαίνεται ότι, κατά την αιτιολογική σκέψη 170, πρώτο εδάφιο, της αποφάσεως, “στους ‘επί κεφαλής’, δηλαδή στους μεγαλύτερους παραγωγούς χαρτονιού που συμμετείχαν στην PWG (*Cascades, Finnboard, [Mayr-Melnhof], MoDo, Sargio* και *Stora*), πρέπει να καταλογισθεί ειδική ευθύνη. Είναι σαφές ότι αποτελούσαν τους κυριότερους φορείς λήψης αποφάσεων και τους βασικούς υποκινητές της σύμπραξης”.
- 217 Επί πλέον, η απόφαση περιγράφει εκτενώς τον κεντρικό ρόλο της PWG στη σύμπραξη (ιδίως αιτιολογικές σκέψεις 36 έως 38 και 130 έως 132).

- 218 Προκύπτει επίσης ότι η απόφαση αιτιολογεί επαρκώς γιατί η προσφεύγουσα θεωρήθηκε από την Επιτροπή ως μία από τους “επί κεφαλής”. Άλλωστε, η Επιτροπή δηλώνει ότι έλαβε υπόψη το γεγονός ότι η Weig δεν φαίνεται να διαδραμάτισε τόσο σημαντικό ρόλο στη σύμπραξη όσο οι άλλοι παραγωγοί (αιτιολογική σκέψη 170, τρίτο εδάφιο), πράγμα που αιτιολογεί επαρκώς γιατί η προσφεύγουσα και η Weig δεν έτυχαν της ίδιας μεταχείρισης κατά την επιμέτρηση των προστίμων τους.
- 219 Δεύτερον, όταν το ύψος κάθε προστίμου καθορίζεται, όπως εν προκειμένω, βάσει συστηματικής εκτιμήσεως ορισμένων συγκεκριμένων στοιχείων, η μνεία καθενός από τους παράγοντες αυτούς στην απόφαση θα διευκόλυνε τις επιχειρήσεις στην προσπάθειά τους να εκτιμήσουν αφενός μεν αν η Επιτροπή υπέπεσε σε σφάλματα κατά την επιμέτρηση του κάθε προστίμου, αφετέρου δε αν το ύψος κάθε προστίμου δικαιολογείται με γνώμονα τα εφαρμοζόμενα γενικά κριτήρια. Εν προκειμένω, η μνεία καθενός από τους εν λόγω παράγοντες στην απόφαση, ήτοι του κύκλου εργασιών αναφοράς, του έτους αναφοράς, των ποσοστών που ελήφθησαν ως αφετηρία και των ποσοστών μείωσης του ύψους των προστίμων, ουδόλως θα συνεπαγόταν έμμεση κοινολόγηση του συγκεκριμένου κύκλου εργασιών των αποδεκτριών της αποφάσεως επιχειρήσεων, κοινολόγηση δυναμένη να στοιχειοθετήσει παράβαση του άρθρου 214 της Συνθήκης. Και τούτο, διότι το τελικό ποσό κάθε κατ’ιδίαν προστίμου δεν προκύπτει, όπως τόνισε η ίδια η Επιτροπή, από αυστηρώς μαθηματική εφαρμογή των παραπάνω παραγόντων.
- 220 Όπως άλλωστε αναγνώρισε επ’ ακροατηρίου η Επιτροπή, τίποτε δεν την εμπόδιζε να μνημονεύσει στην απόφαση τους παράγοντες που είχε λάβει κατά σύστημα υπόψη και τους οποίους κοινολόγησε κατά τη διάρκεια συνεντεύξεως Τύπου την οποία έδωσε την ημέρα της εκδόσεως αυτής της αποφάσεως. Υπενθυμίζεται, συναφώς, ότι, κατά πάγια νομολογία, η αιτιολογία αποφάσεως πρέπει να περιλαμβάνεται στο σώμα της αποφάσεως και ότι εξιγήσεις παρεχόμενες μεταγενεστέρως από την Επιτροπή δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη, πλην ειδικών περιστάσεων (βλ. απόφαση του Πρωτοδικείου της 2ας Ιουλίου 1992, T-61/89, Dansk Pelsdyravlerforening κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-1931, σκέψη 131, και, στην ίδια κατεύθυνση, απόφαση Hilti κατά Επιτροπής, σκέψη 136).

- 221 Παρά τις διαπιστώσεις αυτές, πρέπει να σημειωθεί ότι η περιεχομένη στις αιτιολογικές σκέψεις 167 έως 172 της απόφασης αιτιολόγηση της επιμετρήσεως του προστίμου δεν είναι λιγότερο λεπτομερής από εκείνες που περιέχονται στις προγενέστερες αποφάσεις της Επιτροπής που αφορούν παρόμοιες παραβάσεις. Καίτοι, όμως, ο λόγος περί πλημμελούς αιτιολογίας είναι δημοσίας τάξεως, η κοινοτική δικαιοσύνη δεν είχε διατυπώσει — κατά τον χρόνο εκδόσεως της απόφασης — καμμία επίκριση ως προς την ακολουθούμενη από την Επιτροπή πρακτική σχετικά με την αιτιολόγηση των επιβαλλομένων προστίμων. Μόνο στην απόφαση της 6ης Απριλίου 1995, T-148/89, Tréfilunion κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-1063, σκέψη 142), και σε άλλες δύο αποφάσεις εκδοθείσες αυθημερόν, T-147/89, Société métallurgique de Normandie κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-1057, συνοπτική δημοσίευση), και T-151/89, Société des treillis et panneaux soudés κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-1191, συνοπτική δημοσίευση), το Πρωτοδικείο τόνισε, για πρώτη φορά, ότι είναι επιθυμητό οι επιχειρήσεις να γνωρίζουν λεπτομερώς τον τρόπο υπολογισμού του προστίμου που τους επιβάλλεται, χωρίς να είναι υποχρεωμένες προς τούτο να ασκήσουν δικαστική προσφυγή κατά της απόφασης της Επιτροπής.
- 222 Επομένως, όταν διαπιστώνει, σε μια απόφαση, παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού και επιβάλλει πρόστιμα στις επιχειρήσεις που έχουν μετάσχει σ' αυτήν, η Επιτροπή οφείλει, εφόσον έχει λάβει κατά σύστημα υπόψη ορισμένα βασικά στοιχεία προς καθορισμό του ύψους των προστίμων, να μνημονεύει τα στοιχεία αυτά στο σώμα της απόφασης, ώστε να παρέχει στους αποδέκτες της τη δυνατότητα να επαληθεύουν αν το ύψος του προστίμου καθορίστηκε προσηκόντως και να εκτιμούν μήπως ασκήθηκε διάκριση.
- 223 Υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις που επισημαίνονται στην παραπάνω σκέψη 221, και εν όψει του ότι η Επιτροπή έδειξε διατεθειμένη να παράσχει, κατά την ένδικη διαδικασία, κάθε πρόσφορη πληροφορία σχετικά με τον τρόπο υπολογισμού των προστίμων, η έλλειψη, στην απόφαση, ειδικής αιτιολογήσεως του τρόπου υπολογισμού των προστίμων δεν πρέπει να θεωρηθεί, εν προκειμένω, ως παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως δικαιολογούσα την ολική ή μερική ακύρωση των επιβληθέντων προστίμων.
- 224 Κατά συνέπεια, ο παρών λόγος ακυρώσεως δεν μπορεί να γίνει δεκτός.»

18 Υπ' αυτές τις συνθήκες, το Πρωτοδικείο απέρριψε την προσφυγή.

Η αίτηση αναιρέσεως

19 Προς στήριξη της αιτήσεώς της, η αναιρεσείουσα προβάλλει τρεις λόγους.

20 Πρώτον, η αναιρεσείουσα θεωρεί την αιτιολογία της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως αντιφατική, καθ' όσον το Πρωτοδικείο δεν άντλησε τις συνέπειες των δικών του εκτιμήσεων ως προς την ανεπαρκή αιτιολόγηση της αποφάσεως της Επιτροπής σχετικά με τον προσδιορισμό του γενικού επιπέδου των προστίμων.

21 Δεύτερον, ισχυρίζεται ότι το Πρωτοδικείο ερμήνευσε εσφαλμένα την έννοια των «συνεπειών της παραβάσεως επί της αγοράς» και ότι, εν πάση περιπτώσει, προσέβαλε την αρχή της αναλογικότητας, διότι, καίτοι διαπίστωσε ότι η Επιτροπή δεν είχε αποδείξει όλα τα αποτελέσματα που έλαβε ως βάση για τον καθορισμό του γενικού επιπέδου των προστίμων, δεν μείωσε το επίπεδο του επιβληθέντος από την Επιτροπή προστίμου.

22 Τρίτον, η αναιρεσείουσα διατείνεται ότι το Πρωτοδικείο έπληξε την αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων, καθ' όσον ενέκρινε τα επιλεγέντα από την Επιτροπή κριτήρια, που αφ' εαυτών εισήγαγαν διακρίσεις, σχετικά με το καταλογιστόν της συμπεριφορές επιχειρήσεων που μεταβιβάσθηκαν κατά τη διάρκεια της παραβάσεως.

Επί του πρώτου λόγου αναιρέσεως

- 23 Με τον πρώτο λόγο, η αναιρεσείουσα προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι, μη ακυρώνοντας την απόφαση — παρ' όλον ότι, στις σκέψεις 214, 219 και 220 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, την έκρινε ανεπαρκώς αιτιολογημένη υπό το πρίσμα των επιταγών του άρθρου 190 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 253 ΕΚ), διότι η Επιτροπή παρέλειπε να μνημονεύσει, στην απόφασή της, τα στοιχεία υπολογισμού που είχε λάβει συστηματικά υπόψη κατά την επιμέτρηση των προστίμων —, υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο.
- 24 Η αναιρεσείουσα προσθέτει ότι, κατά πάγια νομολογία, την οποία παρέθεσε το Πρωτοδικείο στη σκέψη 220 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, τα στοιχεία αυτά έπρεπε να περιλαμβάνονται στο σώμα της αποφάσεως, ενώ εξηγήσεις παρεχόμενες μεταγενεστέρως από την Επιτροπή, είτε στον Τύπο είτε κατά την ενώπιον του Πρωτοδικείου διαδικασία, δεν μπορούν να λαμβάνονται υπόψη, πλην ειδικών περιστάσεων. Όπως, όμως, ακριβώς διαπίστωσε το Πρωτοδικείο στην ίδια σκέψη 220, η Επιτροπή αναγνώρισε επ' ακροατηρίου ότι τίποτε δεν την εμπόδιζε να παραθέσει τα εν λόγω στοιχεία μέσα στην απόφαση. Υπ' αυτές τις συνθήκες, το Πρωτοδικείο δεν μπορούσε να λάβει υπόψη το γεγονός «ότι η Επιτροπή έδειξε διατεθειμένη να παράσχει, κατά την ένδικη διαδικασία, κάθε πρόσφορη πληροφορία σχετικά με τον τρόπο υπολογισμού των προστίμων» (σκέψη 223 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως).
- 25 Κατά την αναιρεσείουσα, άλλωστε, η εκ των υστέρων αναπτυσσόμενη αιτιολογία δεν παρέχει ούτε στις επιχειρήσεις ούτε στον κοινοτικό δικαστή τη δυνατότητα να πεισθούν ότι τα κριτήρια τα οποία εκθέτει κατά την ένδικη διαδικασία η Επιτροπή είναι όντως τα ίδια με εκείνα τα οποία εφάρμοσε κατά τον αρχικό υπολογισμό του προστίμου. Συγκεκριμένα, τίποτε δεν εγγυάται ότι τα στοιχεία αυτά τα έλαβε υπόψη κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως το σώμα των επιτρόπων, που παραμένει το μόνο αρμόδιο όργανο προς έκδοση και αιτιολόγηση της αποφάσεως.
- 26 Η αναιρεσείουσα προσάπτει επίσης στο Πρωτοδικείο ότι περιορίσε τα διαχρονικά αποτελέσματα της ερμηνείας την οποία έχει δώσει το ίδιο, σχετικά με την επιμέτρηση των προστίμων, ως προς τις επιταγές του άρθρου 190 της Συνθήκης, με τις προαναφερθείσες αποφάσεις του Tréfilunion κατά Επιτροπής, Société métallurgique de

Normandie κατά Επιτροπής και Société des treillis et panneaux soudés κατά Επιτροπής (στο εξής: αποφάσεις για τα δομικά πλέγματα) — τις οποίες παραθέτει στη σκέψη 221 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως —, ενώ το Δικαστήριο έχει ανέκαθεν κρίνει ότι, όταν ερμηνεύει το ίδιο έναν κανόνα κοινοτικού δικαίου, διαφωτίζει και αποσαφηνίζει την έννοια και το περιεχόμενο του κανόνα αυτού, όπως πρέπει ή θα έπρεπε να νοηθεί και να εφαρμοστεί από τη χρονική στιγμή της θέσεώς του σε ισχύ, πλην αν κρίνει άλλως, οπότε πρέπει να το πει στην ερμηνευτική απόφαση.

27 Κατά την Επιτροπή, το Πρωτοδικείο έκρινε, στη σκέψη 215 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι οι αιτιολογικές σκέψεις 169 έως 172 της αποφάσεως της Επιτροπής περιείχαν «επαρκή και πρόσφορα στοιχεία εκτιμήσεως που λαμβάνονται υπόψη για τον προσδιορισμό της σοβαρότητας και της διάρκειας της παραβάσεως την οποία διέπραξε καθεμιά από τις ενεχόμενες επιχειρήσεις». Το ότι το Πρωτοδικείο συνόδευσε τη διαπίστωση αυτή με σκέψεις περί της σκοπιμότητας να περιλαμβάνει η Επιτροπή στο κείμενο των αποφάσεών της περαιτέρω πληροφορίες, πέραν όσων αυστηρώς επιβάλλονται προς αιτιολόγησή τους, ουδόλως συνιστά αντίφαση, όπως ισχυρίζεται η αναιρεσείουσα.

28 Οι σκέψεις 219 έως 222 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως παρατίθενται, κατά την Επιτροπή, ως εκ περισού, καθ' όσον υπενθυμίζουν τις συνέπειες των αποφάσεων για τα δομικά πλέγματα. Η Επιτροπή άλλωστε φρονεί ότι η αναιρεσείουσα ερμηνεύει εσφαλμένα τις εν λόγω αποφάσεις. Με αυτές, το Πρωτοδικείο διατύπωνε, όπως και με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, την ευχή να υπάρχει μεγαλύτερη διαφάνεια ως προς την ακολουθούμενη μέθοδο υπολογισμού. Ενεργώντας έτσι, το Πρωτοδικείο δεν ανήγαγε την έλλειψη διαφάνειας σε έλλειψη αιτιολογίας της αποφάσεως. Η θέση του Πρωτοδικείου απορρέει, το πολύ, από την αρχή της χρηστής διοικήσεως, υπό την έννοια ότι οι αποδέκτες αποφάσεων δεν είναι υποχρεωμένοι να κινούν διαδικασία ενώπιον του Πρωτοδικείου για να μάθουν όλες τις λεπτομέρειες υπολογισμού τις οποίες χρησιμοποιεί η Επιτροπή. Τέτοιες, όμως, θεωρήσεις δεν συνιστούν αφ' εαυτών λόγο ακυρώσεως της αποφάσεως.

29 Τέλος, η Επιτροπή παρατηρεί ότι το ως άνω περιεχόμενο των αποφάσεων για τα δομικά πλέγματα επικυρώθηκε πρόσφατα από το Πρωτοδικείο. Κατ' αυτό, τα στοιχεία τα οποία είναι ευκαίον να γνωστοποιεί στον αποδέκτη αποφάσεως η Επιτροπή δεν πρέπει να θεωρούνται ως εκ των υστέρων επερχομένη προσθήκη της αιτιολογίας, αλλά μόνον ως «αριθμητική έκφραση των κριτηρίων που έχουν διατυπωθεί στην απόφαση, όταν αυτά είναι δυνατόν να προσδιοριστούν ποσοτικώς» [βλ.

αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 11ης Μαρτίου 1999, στις αποκαλούμενες υποθέσεις «δοκών χάλυβα», T-134/94, NMH Stahlwerke κατά Επιτροπής (Συλλογή 1999, σ. II-239)· T-136/94, Eurofer κατά Επιτροπής (Συλλογή 1999, σ. II-263)· T-137/94, Arbed κατά Επιτροπής (Συλλογή 1999, σ. II-303)· T-138/94, Cockerill-Sambre κατά Επιτροπής (Συλλογή 1999, σ. II-333)· T-141/94, Thyssen Stahl κατά Επιτροπής (Συλλογή 1999, σ. II-347)· T-147/94, Krupp Hoesch κατά Επιτροπής (Συλλογή 1999, σ. II-603)· T-148/94, Preussag κατά Επιτροπής (Συλλογή 1999, σ. II-613)· T-151/94, British Steel κατά Επιτροπής (Συλλογή 1999, σ. II-629)· T-156/94, Aristain κατά Επιτροπής (Συλλογή 1999, σ. II-645)· T-157/94, Ensidesa κατά Επιτροπής (Συλλογή 1999, σ. II-707)· και, ειδικότερα, προαναφερθείσα απόφαση Thyssen Stahl κατά Επιτροπής, σκέψη 610].

- 30 Προέχει, κατ' αρχάς, να εκτεθούν τα επί μέρους στάδια της συλλογιστικής την οποία ανέπτυξε το Πρωτοδικείο σε απάντηση του λόγου περί παραβάσεως της υποχρέωσης αιτιολογήσεως του υπολογισμού των προστίμων.
- 31 Το Πρωτοδικείο κατ' αρχάς υπέμνησε, στη σκέψη 208 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, την πάγια νομολογία, κατά την οποία η υποχρέωση αιτιολογήσεως μιας ατομικής αποφάσεως σκοπό έχει να επιτρέψει στον κοινοτικό δικαστή να ασκήσει τον έλεγχό του επί της νομιμότητας της αποφάσεως και να παράσχει στον ενδιαφερόμενο ικανές ενδείξεις ως προς το αν η απόφαση έχει επαρκές έρεισμα ή αν ενδεχομένως πάσχει ελάττωμα λόγω του οποίου θα μπορούσε να αμφισβητηθεί το κύρος της, το δε περιεχόμενο της υποχρέωσης αυτής εξαρτάται από τη φύση της περί ης πρόκειται πράξεως και από το πλαίσιο εντός του οποίου εκδόθηκε (βλ., μεταξύ άλλων, πέρα από την παρατεθείσα από το Πρωτοδικείο νομολογία, απόφαση της 15ης Απριλίου 1997, C-22/94, Irish Farmers Association κ.λπ., Συλλογή 1997, σ. I-1809, σκέψη 39).
- 32 Ακολούθως, το Πρωτοδικείο διευκρίνισε, στη σκέψη 209 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι, προκειμένου περί αποφάσεως που επιβάλλει, όπως η υπό κρίση, πρόστιμα σε πλείονες επιχειρήσεις λόγω παραβάσεως των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού, η έκταση της υποχρέωσης αιτιολογήσεως πρέπει να προσδιορίζεται ιδίως με γνώμονα το γεγονός ότι η σοβαρότητα των παραβάσεων εξαρτάται από μεγάλο αριθμό στοιχείων όπως είναι τα ιδιαίτερα περιστατικά της υποθέσεως, το πλαίσιο της και ο αποτρεπτικός χαρακτήρας των προστίμων, και τούτο χωρίς να υφίσταται δεσμευτικός ή εξαντλητικός κατάλογος κριτηρίων που πρέπει οπωσδήποτε να λαμβάνονται υπόψη (προαναφερθείσα διάταξη SPO κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 54).

33 Συναφώς, το Πρωτοδικείο έκρινε, στη σκέψη 215 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως,

«ότι οι αιτιολογικές σκέψεις 168 έως 172 της αποφάσεως — ερμηνευόμενες υπό το πρίσμα των λεπτομερώς παρατιθεμένων στην ίδια την απόφαση πραγματικών ισχυρισμών που στρέφονται καθ' εκάστου αποδέκτη της αποφάσεως — εκθέτουν επαρκή και πρόσφορα στοιχεία εκτιμήσεως που λαμβάνονται υπόψη για τον προσδιορισμό της σοβαρότητας και της διάρκειας της παραβάσεως την οποία διέπραξε καθεμιά από τις ενεχόμενες επιχειρήσεις (βλ., στην ίδια κατεύθυνση, προαναφερθείσα απόφαση Petrofina κατά Επιτροπής, σκέψη 264)».

34 Το Πρωτοδικείο προσέθεσε, στη σκέψη 218 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι «η απόφαση αιτιολογεί επαρκώς γιατί η προσφεύγουσα θεωρήθηκε από την Επιτροπή ως μία από τους “επί κεφαλής”».

35 Στις σκέψεις 219 έως 223, όμως, της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο άμβλυσε, όχι χωρίς κάποια αμφισημία, την έννοια των όσων δέχεται στις σκέψεις 215 και 218.

36 Όπως προκύπτει, συγκεκριμένα, από τις σκέψεις 219 και 220 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, η απόφαση της Επιτροπής δεν μνημονεύει ποια συγκεκριμένα στοιχεία έλαβε συστηματικώς υπόψη η Επιτροπή κατά την επιμέτρηση των προστίμων, στοιχεία τα οποία ήταν ωστόσο σε θέση να κοινολογήσει και που θα διευκόλυναν τις επιχειρήσεις στην προσπάθειά τους να εκτιμήσουν αφενός μεν αν η Επιτροπή είχε υποπέσει σε σφάλματα κατά την επιμέτρηση του κάθε προστίμου, αφετέρου δε αν το ύψος κάθε προστίμου εδικαιολογείτο με γνώμονα τα εφαρμοζόμενα γενικά κριτήρια. Το Πρωτοδικείο προσέθεσε, στη σκέψη 221 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι, κατά τις αποφάσεις για τα δομικά πλέγματα, είναι επιθυμητό να γνωρίζουν λεπτομερώς οι επιχειρήσεις τον τρόπο υπολογισμού του προστίμου που τους επιβάλλεται, χωρίς να είναι υποχρεωμένες προς τούτο να ασκήσουν ένδικο προσφυγή κατά της αποφάσεως της Επιτροπής.

- 37 Τέλος, στη σκέψη 223 της αναιρεσιβαλλομένης απόφασης, το Πρωτοδικείο κατέληξε ότι υπήρχε «έλλειψη, στην απόφαση, ειδικής αιτιολογήσεως του τρόπου υπολογισμού των προστίμων», η οποία όμως ήταν δικαιολογημένη εν όψει των ειδικών περιστάσεων της υποθέσεως, ήτοι ότι τα στοιχεία υπολογισμού γνωστοποιήθηκαν κατά την ένδικη διαδικασία και ότι η περιεχόμενη στις αποφάσεις για τα «δομικά πλέγματα» ερμηνεία του άρθρου 190 της Συνθήκης συνιστούσε καινοτομία.
- 38 Πριν εξετασθεί, υπό το πρίσμα των προβαλλομένων από την αναιρεσείουσα επιχειρημάτων, το βάσιμο των εκτιμήσεων του Πρωτοδικείου για το κατά πόσον η γνωστοποίηση των στοιχείων υπολογισμού κατά την ένδικη διαδικασία και ο καινοτόμος χαρακτήρας των αποφάσεων για τα δομικά πλέγματα μπορεί να επηρεάσει την τήρηση της υποχρέωσης αιτιολογήσεως, πρέπει να ερευνηθεί αν η τήρηση της εκ του άρθρου 190 της Συνθήκης υποχρέωσης αιτιολογήσεως επέβαλλε στην Επιτροπή να περιλάβει στην απόφαση, πέρα από τα στοιχεία εκτιμήσεως που χρησιμοποίησε για να προσδιορίσει τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της παραβάσεως, μια λεπτομερέστερη έκθεση του τρόπου υπολογισμού των προστίμων.
- 39 Συναφώς, τονίζεται ότι, επί προσφυγών στρεφόμενων κατ' αποφάσεων της Επιτροπής επιβαλλουσών σε επιχειρήσεις πρόστιμα λόγω παραβάσεως των κανόνων ανταγωνισμού, το Πρωτοδικείο είναι διττώς αρμόδιο.
- 40 Πρώτον, είναι αρμόδιο να ελέγχει τη νομιμότητά τους, δυνάμει του άρθρου 173 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρου 230 ΕΚ). Σ' αυτό το πλαίσιο, οφείλει ιδίως να ελέγχει αν έχει τηρηθεί η επιβαλλόμενη από το άρθρο 190 της Συνθήκης υποχρέωση αιτιολογήσεως, η παράβαση της οποίας καθιστά την απόφαση ακυρώσιμη.
- 41 Δεύτερον, το Πρωτοδικείο είναι αρμόδιο να εκτιμά — στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του πλήρους δικαιοδοσίας, την οποία του αναγνωρίζουν τα άρθρα 172 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 229 ΕΚ) και 17 του κανονισμού 17 — αν το ύψος των προστίμων ήταν πρόσφορο. Η τελευταία αυτή εκτίμηση ενδέχεται να δικαιολογεί την προσκόμιση και συνεκτίμηση προσθέτων πληροφοριακών στοιχείων, των οποίων η αυτούσια μεία στην απόφαση δεν απαιτείται δυνάμει της επιβαλλομένης από το άρθρο 190 της Συνθήκης υποχρέωσης αιτιολογήσεως.

- 42 Όσον αφορά τον έλεγχο της τηρήσεως της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως, υπενθυμίζεται ότι το άρθρο 15, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 17 ορίζει ότι, «κατά τον καθορισμό του ύψους του προστίμου, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, εκτός από τη σοβαρότητα της παραβάσεως, και η διάρκειά της».
- 43 Υπ' αυτές τις συνθήκες, εν όψει της νομολογίας που παρατίθεται στις σκέψεις 208 και 209 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ο συνιστάμενος στην υποχρέωση αιτιολογήσεως ουσιώδης τύπος τηρείται, άπαξ η Επιτροπή εκθέτει, με την απόφασή της, τα στοιχεία εκτιμήσεως τα οποία χρησιμοποίησε για να μετρήσει τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της παραβάσεως. Ελλείπει αυτών των στοιχείων, η απόφαση πάσχει έλλειψη αιτιολογίας.
- 44 Το Πρωτοδικείο, όμως, ορθώς έκρινε, στη σκέψη 215 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η Επιτροπή είχε συμμορφωθεί προς αυτές τις επιταγές. Επιβάλλεται, όντως, η διαπίστωση — στην οποία προέβη και το Πρωτοδικείο — ότι οι αιτιολογικές σκέψεις 167 έως 172 της αποφάσεως εκθέτουν τα κριτήρια που χρησιμοποίησε η Επιτροπή για τον υπολογισμό των προστίμων. Έτσι, η αιτιολογική σκέψη 167 αφορά ειδικότερα τη διάρκεια της παραβάσεως· περιέχει επίσης, όπως και η αιτιολογική σκέψη 168, τους παράγοντες στους οποίους στηρίχθηκε η Επιτροπή για να εκτιμήσει τη σοβαρότητα της παραβάσεως και την τάξη μεγέθους των προστίμων· η αιτιολογική σκέψη περιλαμβάνει τα στοιχεία τα οποία έλαβε υπόψη η Επιτροπή για να καθορίσει το πρόστιμο που θα επέβαλλε σε κάθε επιχείρηση· η αιτιολογική σκέψη 170 κατονομάζει τις επιχειρήσεις που έπρεπε να θεωρούνται ως «επί κεφαλής» της συμπράξεως και οι οποίες έφεραν ιδιαίτερη ευθύνη έναντι των λοιπών· τέλος, οι αιτιολογικές σκέψεις 171 και 172 ορίζουν ποιες συνέπειες πρέπει να έχει επί του ύψους των προστίμων η συνεργασία των διαφόρων κατασκευαστών με την Επιτροπή κατά τη διενέργεια των ελέγχων προς απόδειξη των πραγματικών περιστατικών ή κατά την απάντηση στην ανακοίνωση των αιτιάσεων.
- 45 Τη διαπίστωση της σκέψεως 215 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως δεν αναιρεί το γεγονός ότι, μεταγενεστέρως, κατά τη διάρκεια συνεντεύξεως Τύπου ή κατά την ένδικη διαδικασία, ανακοινώθηκαν ακριβέστερες πληροφορίες, όπως ο κύκλος εργασιών τον οποίον είχαν πραγματοποιήσει οι επιχειρήσεις ή τα ποσοστά μειώσεως τα οποία είχε ορίσει η Επιτροπή. Συγκεκριμένα, διευκρινίσεις παρεχόμενες από τον συντάκτη της προσβαλλομένης αποφάσεως, που συμπληρώνουν μια αιτιολογία που αφ' εαυτής είναι ήδη επαρκής, δεν επηρεάζουν την κατά κυριολεξία τήρηση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως, έστω και αν μπορούν να είναι χρήσιμες στον —

ασκούμενο από τον κοινοτικό δικαστή — έλεγχο της εσωτερικής συνοχής του σκεπτικού της απόφασως, καθ' όσον επιτρέπουν στο θεσμικό όργανο να αποσαφηνίσει τους λόγους που στήριξαν την απόφασή του.

46 Ασφαλώς, η Επιτροπή δεν δύναται, καταφεύγοντας αποκλειστικά και με μηχανικό τρόπο σε αριθμητικούς τύπους, να απεμπολεί την εξουσία της εκτιμήσεως. Έχει, όμως, την ευχέρεια να συνοδεύει την απόφασή της με αιτιολογία βαίνουσα πέραν των επιταγών που υπομνήσθηκαν στη σκέψη 43 της παρούσας αποφάσεως, παραθέτοντας ειδικότερα αριθμητικά στοιχεία που καθοδήγησαν, ιδίως ως προς το επιδιωκόμενο αποτρεπτικό αποτέλεσμα, την άσκηση της εξουσίας της εκτιμήσεως κατά την επιμέτρηση των προστίμων τα οποία επιβάλλει σε διάφορες επιχειρήσεις που έχουν μετάσχει, με ποικίλη ένταση, στην παράβαση.

47 Συγκεκριμένα, μπορεί να είναι επιθυμητό να χρησιμοποιεί η Επιτροπή την ευχέρεια αυτή για να δώσει στις επιχειρήσεις τη δυνατότητα να γνωρίσουν λεπτομερώς τον τρόπο υπολογισμού του προστίμου που τους επιβλήθηκε. Γενικότερα, αυτό μπορεί να εξυπηρετεί τη διαφάνεια της δράσεως της διοικήσεως και να διευκολύνει το έργο του Πρωτοδικείου κατά την άσκηση της αρμοδιότητάς του πλήρους δικαιοδοσίας, η οποία πρέπει να του παρέχει τη δυνατότητα να εκτιμά, πέρα από τη νομιμότητα της προσβαλλομένης αποφάσεως, και τον πρόσφορο χαρακτήρα του επιβληθέντος προστίμου. Η ευχέρεια όμως αυτή — όπως τόνισε η Επιτροπή — δεν μεταβάλλει την έκταση των επιταγών που απορρέουν από την υποχρέωση αιτιολογήσεως.

48 Κατά συνέπεια, το Πρωτοδικείο, κρίνοντας, στη σκέψη 222 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι «η Επιτροπή οφείλει, εφόσον έχει λάβει κατά σύστημα υπόψη ορισμένα βασικά στοιχεία προς καθορισμό του ύψους των προστίμων, να μνημονεύει τα στοιχεία αυτά στο σώμα της αποφάσεως», παρέβη το άρθρο 190 της Συνθήκης. Ομοίως, το Πρωτοδικείο, διαπιστώνοντας, πρώτα, στη σκέψη 215 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η απόφαση εξέθετε «επαρκή και πρόσφορα στοιχεία εκτιμήσεως που λαμβάνονται υπόψη για τον προσδιορισμό της σοβαρότητας και της διάρκειας της παραβάσεως την οποία διέπραξε καθεμιά από τις ενεχόμενες επιχειρήσεις», ακολούθως δε στη σκέψη 223 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι υπήρχε «έλλειψη, στην απόφαση, ειδικής αιτιολογίας του τρόπου υπολογισμού των προστίμων», παρουσιάζει αντιφατικό σκεπτικό.

- 49 Η πλάνη, όμως, περί το δίκαιο, στην οποία υπέπεσε κατ' αυτόν τον τρόπο το Πρωτοδικείο, δεν είναι ικανή να επισύρει την ακύρωση της αναιρεσιβαλλομένης απόφασης, άπαξ, εν όψει των προεκτεθέντων, το Πρωτοδικείο εγκύρως απέρριψε, παρά τις σκέψεις 219 έως 223 της αναιρεσιβαλλομένης απόφασης, τον λόγο περί παραβάσεως της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως για τον υπολογισμό των προστίμων.
- 50 Εφόσον η Επιτροπή δεν όφειλε, βάσει της υποχρεώσεώς της αιτιολογήσεως, να παραθέσει στην απόφασή της τα σχετικά με τον τρόπο υπολογισμού των προστίμων αριθμητικά στοιχεία, παρέλκει η εξέταση των διαφόρων αιτιάσεων της αναιρεσεύουσας που στηρίζονται στην εσφαλμένη αυτή αφετηρία.
- 51 Κατά συνέπεια, ο πρώτος λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί.

Επί του δευτέρου λόγου αναιρέσεως

- 52 Με τον δεύτερο λόγο αναιρέσεως, η αναιρεσείουσα προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι ερμήνευσε εσφαλμένα την έννοια των «συνεπειών της παραβάσεως επί της αγοράς», την οποία έλαβε υπόψη κατά τη επιμέτρηση του προστίμου. Κατ' αυτόν τον τρόπο διέπραξε σύγχυση μεταξύ αυτής της εννοίας, που έχει σημασία στην εκτίμηση της σοβαρότητας της παραβάσεως, σύμφωνα με το άρθρο 15 του κανονισμού 17, και της εννοίας του περιορισμού του ανταγωνισμού, τον οποίο επιφέρει μια συμφωνία μεταξύ επιχειρήσεων και η οποία αποτελεί κριτήριο εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης (βλ. σκέψη 194 της αναιρεσιβαλλομένης απόφασης).
- 53 Εν προκειμένω, από τα τρία αποτελέσματα της συμπαιγνίας τα οποία έλαβε υπόψη το Πρωτοδικείο (βλ. σκέψεις 176 επ. της αναιρεσιβαλλομένης απόφασης: ότι οι συμφωνούμενες ανατιμήσεις αναγγέλλονταν στους πελάτες· ότι η εξέλιξη των τιμών των συναλλαγών ακολουθούσε την εξέλιξη των αναγγελλομένων στους πελάτες τιμών· και ότι το επίπεδο των τιμών των συναλλαγών ήταν υψηλότερο εκείνου που θα επικρατούσε χωρίς τη συμπαιγνία), μόνο το τρίτο πρέπει να ληφθεί υπόψη για τον

προσδιορισμό της σοβαρότητας της παραβάσεως. Τα δύο άλλα αφορούν μόνον την έμπρακτη εφαρμογή της συμπαιγνίας, καθ' όσον δείχνουν ότι οι επιχειρήσεις όχι μόνον κατέστρωσαν τους όρους μιας συμφωνίας ως προς τις τιμές, αλλά και υλοποίησαν όντως τη σύμπραξη, χωρίς πάντως να αποδεικνύεται ότι η συμφωνία είχε αληθή επίπτωση επί των τιμών ή των λοιπών συνθηκών ανταγωνισμού της αγοράς.

- 54 Επικουρικώς, η αναιρεσείουσα προσθέτει, ότι το Πρωτοδικείο, διατηρώντας το επίπεδο του προστίμου, μολονότι διαπίστωσε ότι η Επιτροπή δεν είχε αποδείξει ότι η παράβαση είχε επηρεάσει τις τιμές του χαρτονιού, προσέβαλε την αρχή της αναλογικότητας.
- 55 Προκαταρκτικώς, η Επιτροπή αναφέρει ότι δεν εναπόκειται στο Δικαστήριο, όταν αποφάινεται επί νομικών ζητημάτων στο πλαίσιο της αναιρετικής διαδικασίας, να υποκαθιστά το Πρωτοδικείο στην κρίση του επί του ύψους των προστίμων, διότι άλλως σφετερίζεται την αρμοδιότητα πλήρους δικαιοδοσίας του τελευταίου (βλ. απόφαση της 17ης Ιουλίου 1997, C-219/95 P, Ferriere Nord κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. I-4411, σκέψη 31).
- 56 Η Επιτροπή φρονεί ότι το Πρωτοδικείο δεν συγγχεί, στη σκέψη 194 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το περιοριστικό του ανταγωνισμού αποτέλεσμα, κριτήριο χαρακτηρισμού μιας απαγορευόμενης κατά το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης πρακτικής, με την επίπτωση της πρακτικής αυτής στην αγορά, που είναι ένα από τα πολλά κριτήρια που μπορούν να ληφθούν υπόψη κατά την εκτίμηση της σοβαρότητας της παραβάσεως, η οποία ακριβώς εμπίπτει στην αρμοδιότητά του πλήρους δικαιοδοσίας. Συναφώς, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η σοβαρότητα της παραβάσεως παρέμενε, εν προκειμένω, κατά βάσιν αμετάβλητη, και παρά την ανυπαρξία αποδείξεως της επιπτώσεώς της επί των τιμών των συναλλαγών.
- 57 Αν γινόταν δεκτή η άποψη της αναιρεσείουσας, θα αναγνωριζόταν, κατά την Επιτροπή, η υποχρέωση του Πρωτοδικείου να μειώνει το ύψος του προστίμου, κάθε φορά που η Επιτροπή δεν επιτυγχάνει να αποδείξει κάποιο από τα στοιχεία στα οποία έχει θεμελιώσει την εκτίμησή της περί της σοβαρότητας της παραβάσεως, η δε

εξουσία εκτιμήσεως του Πρωτοδικείου ως προς τις κυρώσεις θα περιοριζόταν από εκείνη της Επιτροπής, πράγμα που θα αναιρούσε την ίδια την αρμοδιότητά του πλήρους δικαιοδοσίας.

- 58 Όπως προκύπτει από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, το Πρωτοδικείο υπέμνησε κατ' αρχάς, στη σκέψη 188, τις δυνάμει του άρθρου 15 του κανονισμού 17 εξουσίες της Επιτροπής, την υποχρέωση να λαμβάνονται υπόψη, κατά την επιμέτρηση του προστίμου, τόσο η σοβαρότητα της παραβάσεως όσο και η διάρκειά της, καθώς και τη νομολογία του Δικαστηρίου, κατά την οποία η σοβαρότητα των παραβάσεων πρέπει να αποδεικνύεται βάσει μεγάλου αριθμού στοιχείων όπως είναι, ιδίως, τα ιδιαίτερα περιστατικά της υποθέσεως, το πλαίσιο της και ο αποτρεπτικός χαρακτήρας των προστίμων, και τούτο χωρίς να υφίσταται δεσμευτικός ή εξαντλητικός κατάλογος κριτηρίων που πρέπει οπωσδήποτε να λαμβάνονται υπόψη (προαναφερθείσα διάταξη SPO κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 54).
- 59 Ακολούθως, το Πρωτοδικείο απαρίθμησε, στη σκέψη 189 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, τα στοιχεία που περιέχει η απόφαση προς εκτίμηση της σοβαρότητας της παραβάσεως, επί των οποίων άσκησε, τέλος, τον δικαστικό του έλεγχο.
- 60 Συναφώς, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η Επιτροπή ευλόγως ύψωσε το γενικό επίπεδο των προστίμων σε σχέση προς την προηγούμενη πρακτική των αποφάσεών της, προκειμένου να ενισχύσει το προληπτικό τους αποτέλεσμα (σκέψη 191 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως) και για να λάβει υπόψη ότι οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις είχαν λάβει μέτρα που αποσκοπούσαν στην απόκρυψη της υπάρξεως της συμπαιγνίας, πράγμα που συνιστά «ιδιαιτέρως σοβαρό στοιχείο αυτής, που τις διακρίνει έναντι άλλων παραβάσεων που έχει διαπιστώσει στο παρελθόν η Επιτροπή» (σκέψη 192 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως). Το Πρωτοδικείο τόνισε επίσης τη μακρά διάρκεια και τον κατάφωρο χαρακτήρα της παραβάσεως του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης (σκέψη 193 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως).
- 61 Τέλος, το Πρωτοδικείο κατέληξε, στη σκέψη 194 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι, βάσει των προεκτεθέντων στοιχείων, το γεγονός ότι η Επιτροπή μερικών μόνον απέδειξε τα αποτελέσματα της συμπαιγνίας ως προς τις τιμές δεν ήταν ικανό «να επηρεάσει αισθητά την εκτίμηση της σοβαρότητας της διαπιστωθείσας παρα-

βάσεως». Όπως παρατήρησε συναφώς, «το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις ανήγγελλαν όντως τις συμφωνούμενες ανατιμήσεις και ότι οι αναγγελλόμενες τιμές αποτελούσαν το σημείο αφετηρίας για τον καθορισμό των ατομικών τιμών των συναλλαγών αρκεί αφ' εαυτού για να διαπιστωθεί ότι η σύμπραξη ως προς τις τιμές είχε και ως σκοπό και ως αποτέλεσμα τον σοβαρό περιορισμό του ανταγωνισμού».

- 62 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι το Πρωτοδικείο ουδόλως υπέπεσε σε σύγχυση μεταξύ του περιοριστικού για τον ανταγωνισμό αποτελέσματος μιας συμπράξεως και της επιπτώσεώς της στην αγορά, αλλά έκρινε, στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του πλήρους δικαιοδοσίας, ότι οι διαπιστώσεις του ως προς τα αποτελέσματα της παραβάσεως δεν ήσαν ικανές να μεταβάλουν την εκτίμησή του περί της σοβαρότητάς της, στην οποία είχε προβεί η Επιτροπή, ούτε να το ωθήσουν, πιο συγκεκριμένα, να μειώσει τη σταθμιζόμενη κατ' αυτόν τον τρόπο σοβαρότητα της εν λόγω παραβάσεως. Το Πρωτοδικείο έκρινε, εν όψει των ιδιαίτερων περιστάσεων της υποθέσεως και του πλαισίου εντός του οποίου εκδηλώθηκε η παράβαση, όπως εκτιμήθηκαν στην απόφαση της Επιτροπής και παρατίθενται εκ νέου στις σκέψεις 56 και 57 της παρούσας αποφάσεως, και εν όψει του αποτρεπτικού χαρακτήρα των επιβληθέντων προστίμων — στοιχείων όλων αυτών που, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, λαμβάνονται υπόψη κατά την εκτίμηση της σοβαρότητας της παραβάσεως (βλ. προαναφερθείσα απόφαση *Musique Diffusion française* κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 106· προαναφερθείσα διάταξη *SPO* κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 54· και προαναφερθείσα απόφαση *Ferriere Nord* κατά Επιτροπής, σκέψη 33) Επιτροπής —, ότι δεν συνέτρεχε λόγος να μειωθεί το πρόστιμο.
- 63 Επομένως, ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος.

Επί του τρίτου λόγου αναιρέσεως

- 64 Με τον τρίτο λόγο, η αναιρεσείουσα προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι, εγκρίνοντας τα κριτήρια που είχε επιλέξει η Επιτροπή σχετικά με το καταλογιστόν της συμπεριφοράς επιχειρήσεων που εξαγοράσθηκαν κατά τη διάρκεια της περιόδου παραβάσεως, έπληξε την αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων.

- 65 Η Επιτροπή βάζει κατά του παραδεκτού του λόγου αναιρέσεως. Επισημαίνει ότι τα στοιχεία που την ώθησαν να προβάλει αυτόν τον λόγο αναιρέσεως ενώπιον του Δικαστηρίου η αναιρεσείουσα τα γνώριζε αφότου εκδόθηκε η απόφαση της Επιτροπής. Αν, όμως, εκτιμούσε ότι είχε γίνει διάκριση μεταξύ διαφόρων επιχειρήσεων που μετείχαν στην παράβαση, όφειλε να προβάλει τον λόγο αυτόν ήδη με το δικόγραφο της προσφυγής της. Επομένως, ο τρίτος λόγος αναιρέσεως αποτελεί νέο ισχυρισμό, του οποίου την προβολή απαγορεύει το άρθρο 42, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, το οποίο, βάσει του άρθρου 118 του ίδιου κανονισμού, ισχύει και επί αιτήσεων αναιρέσεως.
- 66 Η αναιρεσείουσα αντιτείνει ότι η μη προβολή εκ μέρους της αυτού του λόγου ενώπιον του Πρωτοδικείου οφειλόταν στον ιδιαίτερα συγκεκριμένο χαρακτήρα των κριτηρίων που δέχθηκε η Επιτροπή, το ακριβές περιεχόμενο των οποίων διευκρινίστηκε μόνον κατά τη διάρκεια της ένδικης διαδικασίας.
- 67 Η παραπάνω άποψη της Επιτροπής δεν μπορεί να γίνει δεκτή. Όπως επισήμανε και ο γενικός εισαγγελέας στις παραγράφους 20 και 40 των προτάσεών του, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η αναιρεσείουσα προέβαλε, ενώπιον του Πρωτοδικείου, τον λόγο ακυρώσεως «ότι δεν μπορεί να καταλογιστεί στην Cascades η συμπεριφορά της Duffel και της Djurafors πριν από την εξαγορά αυτών των επιχειρήσεων», στο πλαίσιο του οποίου αναμφιβόλως εντάσσεται και ο τρίτος λόγος αναιρέσεως τον οποίο προβάλλει ενώπιον του Δικαστηρίου. Επομένως, αυτός δεν αποτελεί νέο ισχυρισμό, του οποίου η προβολή απαγορεύεται στο πλαίσιο της αναιρετικής διαδικασίας.
- 68 Επί της ουσίας, η αναιρεσείουσα διατείνεται ότι, κατά την αιτιολογική σκέψη 145 της αποφάσεως της Επιτροπής, η ευθύνη για την προ της μεταβίβασεως συμπεριφορά θυγατρικής εταιρείας ενδέχεται να βαρύνει είτε την ίδια τη θυγατρική, αν αυτή μετείχε ατομικά στη παράβαση, είτε τον μεταβιβάσαντα όμιλο, αν στην παράβαση μετείχε αυτός. Περαιτέρω, κατά την αιτιολογική σκέψη 143 της αποφάσεως, αν υποθεθεί ότι η θυγατρική παραβίασε το κοινοτικό δίκαιο ατομικώς και ότι στην παράβαση μετείχε και ο ίδιος ο προς όν η μεταβίβαση όμιλος, η Επιτροπή μπορεί να επιβαρύνει αυτόν τον τελευταίο με την πληρωμή του προστίμου για την προ της εξαγοράς της συμπεριφορά της θυγατρικής.

- 69 Η αναιρεσειούσα καταλήγει ότι ένας όμιλος στον οποίο μεταβιβάζεται μια μετασχούσα στην παράβαση θυγατρική μπορεί να τύχει ριζικά διαφορετικής μεταχειρίσεως, αναλόγως του αν ο παραχωρήσας έχει ή όχι μετάσχει στην παράβαση, πράγμα όμως που ουδόλως εξαρτάται από τον προς τον οποίο η μεταβίβαση όμιλο. Έτσι, ο τελευταίος θα επιβαρυνθεί με την πληρωμή του προστίμου για την προ της μεταβίβασης του ομίλου συμπεριφορά της θυγατρικής, αν ο παραχωρήσας όμιλος δεν έχει μετάσχει στην παράβαση· στην αντίθετη περίπτωση, δεν θα ευθύνεται για τη συμπεριφορά της θυγατρικής, ούτε, επομένως, θα οφείλει να καταβάλει το πρόστιμο. Η εφαρμογή των κριτηρίων αυτών καταλήγει σε πρόδηλη διάκριση μεταξύ δύο προς τον οποίο η μεταβίβαση ομίλων.
- 70 Η αναιρεσειούσα σημειώνει ότι, κατ' εφαρμογήν των παραπάνω κριτηρίων, το Πρωτοδικείο την έκρινε υπεύθυνη της προ της εξαγοράς τους συμπεριφοράς της Djurafors και της Duffel, ενώ, στην υπόθεση T-347/94, η εταιρία Mayr-Melnhof Kartongesellschaft mbH (στο εξής: Mayr-Melnhof) δεν κρίθηκε υπεύθυνη της συμπεριφοράς της θυγατρικής της Mayr-Melnhof Eerbeek BV (στο εξής: Eerbeek) για τον προ της εξαγοράς της χρόνο, αλλά η ευθύνη της συμπεριφοράς αυτής καταλογίστηκε στην εταιρία NV Koninklijke KNP BT (στο εξής: KNP), τον παραχωρήσαντα όμιλο που είχε μετάσχει στην παράβαση (βλ. απόφαση της 14ης Μαΐου 1998, T-347/94, Mayr-Melnhof κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-1751, σκέψεις 400 έως 405).
- 71 Η αναιρεσειούσα ζητεί, επομένως, από το Δικαστήριο να εξαφανίσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση καθ' όσον την έκρινε υπεύθυνη της προ της εξαγοράς τους συμπεριφοράς των θυγατρικών της Djurafors και Duffel, για την περίπτωση δε κατά την οποία θα έκρινε την υπόθεση ώριμη προς εκδίκαση, να ακυρώσει για τον ίδιο λόγο την απόφαση της Επιτροπής.
- 72 Η Επιτροπή διατείνεται ότι τα εκτιθέμενα στην απόφασή της και επικυρωθέντα από το Πρωτοδικείο κριτήρια εφαρμόζουν απλώς, στην υπό κρίση περίπτωση, τις απορρέουσες από τη νομολογία αρχές περί του καταλογιστού παραβάσεως εντός ομίλων επιχειρήσεων.

- 73 Στην περίπτωση της αναιρεσείουσας, όπως και στην της Mayr-Melnhof (ως προς τη θυγατρική της Deisswil), η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι εφάρμοσε τις αρχές αυτές αποδίδοντας στον μητρικό οίκο την ευθύνη της συμπεριφοράς των θυγατρικών του, τόσο πριν όσο και μετά την εξαγορά. Μόνο στην περίπτωση της Eerbeek, θυγατρικής αρχικώς της Mayr-Melnhof και ακολούθως της KNP, η Επιτροπή επιμέρισε την ευθύνη μεταξύ των δύο μητρικών οίκων, που είχαν μετάσχει αμφότεροι στην παράβαση.
- 74 Συναφώς, επισημαίνεται ότι το Πρωτοδικείο διαπίστωσε, στη σκέψη 148 της αναιρεσιβαλλομένης απόφασης, ότι, «στην περίπτωση εταιρίας που, πριν από τη μεταβίβασή της, μετείχε ατομικά στην παράβαση, ο προσδιορισμός του αποδέκτη της απόφασης, αν δηλαδή θα είναι η μεταβιβασθείσα εταιρία ή η νέα μητρική εταιρία, εξαρτάται αποκλειστικά από τα κριτήρια της αιτιολογικής σκέψης 143 της απόφασης».
- 75 Όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 143 της απόφασης της Επιτροπής, όσον αφορά τις

«ενέργειες των θεωρούμενων ως αυτόνομων θυγατρικών εταιρειών, η Επιτροπή έχει θεωρήσει καταρχήν την οντότητα που αναφέρεται στους καταλόγους μελών της PG Paperboard ως την “επιχείρηση” στην οποία πρέπει να απευθυνθεί η παρούσα απόφαση, υπό την επιφύλαξη των ακόλουθων εξαιρέσεων:

1) όταν στην παράβαση έχουν συνεργήσει περισσότερες της μιας επιχειρήσεις ενός ομίλου

ή

2) όταν υπάρχουν σαφείς αποδείξεις για τη σχέση της μητρικής εταιρείας του ομίλου με τη συνέργεια της θυγατρικής εταιρείας στη σύμπραξη,

η απόφαση μπορεί να απευθυνθεί στον όμιλο (που εκπροσωπείται από τη μητρική εταιρεία)».

- 76 Εν προκειμένω, το Πρωτοδικείο διαπίστωσε, στη σκέψη 157 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι, κατά τον χρόνο εξαγοράς της Duffel και της Djurafors, «αυτές μετείχαν αδιαμφισβήτητα σε παράβαση στην οποία μετείχε και η προσφεύγουσα μέσω των εταιριών Cascades La Rochette και Cascades Blendecques», κατέληξε δε, στη σκέψη 158, ως εξής:

«Υπ' αυτές τις συνθήκες, δικαιολογημένα η Επιτροπή καταλόγισε στην προσφεύγουσα τη συμπεριφορά της Djurafors και της Duffel για την περίοδο που προηγήθηκε και για την περίοδο που επακολούθησε την εξαγορά τους από την προσφεύγουσα. Στην προσφεύγουσα εναπέκειτο, ως μητρική εταιρία, να λάβει έναντι των θυγατρικών της κάθε μέτρο με σκοπό να εμποδίσει τη συνέχιση της παραβάσεως της οποίας δεν αγνοούσε την ύπαρξη.»

- 77 Και είναι μιν ακριβές ότι η αναιρεσείουσα έπρεπε να θεωρηθεί ευθυνόμενη για τη συμπεριφορά των δύο αυτών θυγατρικών, από της εξαγοράς τους και εντεύθεν, δεν αποδείχθηκε όμως ότι μπορούσε εγκύρως να της καταλογισθεί και η προγενέστερη παραβατική τους συμπεριφορά.

- 78 Συγκεκριμένα, για τη συμπεριφορά αυτήν ευθύνεται, κατ' αρχήν, το φυσικό ή νομικό πρόσωπο που διηύθυνε την οικεία επιχείρηση κατά τον χρόνο διαπράξεως της παραβάσεως, έστω και αν, κατά τον χρόνο εκδόσεως της περί διαπιστώσεως της παραβάσεως αποφάσεως, την ευθύνη της εκμεταλλεύσεως της επιχειρήσεως έφερε άλλο πρόσωπο.

- 79 Εν προκειμένω, όπως προκύπτει από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, η Djurafors και η Duffel μετείχαν ανεξάρτητα στην παράβαση από τα μέσα του 1986 μέχρι την

εξαγορά τους από την αναιρεσεύουσα, τον Μάρτιο του 1989 (βλ. σκέψη 48 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως). Περαιτέρω, οι εταιρίες αυτές δεν απορροφήθηκαν απλώς από την αναιρεσεύουσα, αλλά συνέχισαν τις δραστηριότητές τους ως θυγατρικές της. Πρέπει, επομένως, να ευθύνονται οι ίδιες για την παραβατική συμπεριφορά την οποία εκδήλωσαν πριν τις εξαγοράσει η αναιρεσεύουσα, η οποία δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη γι' αυτήν.

80 Κατά συνέπεια, πρέπει να διαπιστωθεί ότι το Πρωτοδικείο, θεωρώντας την αναιρεσεύουσα υπεύθυνη για τις παραβάσεις που είχαν διαπράξει οι εταιρίες Duffel και Djurafoirs πριν από την εξαγορά τους, υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο, και, επομένως, να εξαφανιστεί η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση.

81 Κατά το άρθρο 54, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού ΕΚ του Δικαστηρίου, αν η αναίρεση κριθεί βάσιμη, το Δικαστήριο αναιρεί την απόφαση του Πρωτοδικείου. Μπορεί είτε το ίδιο να αποφανθεί οριστικά επί της διαφοράς, εφόσον είναι ώριμη προς εκδίκαση, είτε να την αναπέμψει στο Πρωτοδικείο για να την κρίνει.

82 Επειδή η δικογραφία δεν περιέχει στοιχεία σχετικά με το μερίδιο το οποίο αντιπροσώπευε, κατά την ελιμέτρηση του προστίμου, η ατομική συμμετοχή της Duffel και της Djurafoirs στη σύμπραξη, από τα μέσα του 1986 μέχρι την εξαγορά τους από την αναιρεσεύουσα, τον Μάρτιο του 1989, το Δικαστήριο πρέπει να αναπέμψει την υπόθεση στο Πρωτοδικείο, για να καθορίσει αυτό το ύψος του προστίμου με γνώμονα τα προεκτεθέντα, και να επιφυλαχθεί ως προς τα δικαστικά έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα)

αποφασίζει:

- 1) **Αναιρεί την απόφαση του Πρωτοδικείου της 14ης Μαΐου 1998, T-308/94, Cascades κατά Επιτροπής, κατά το μέτρο που καταλογίζει στην Cascades SA την ευθύνη των παραβάσεων που διέπραξαν η Van Duffel NV και η Djurafors AB κατά το χρονικό διάστημα μεταξύ μέσων 1986 και Φεβρουαρίου 1989, συμπεριλαμβανομένου.**
- 2) **Απορρίπτει την αίτηση αναιρέσεως κατά τα λοιπά.**
- 3) **Αναπέμπει την υπόθεση στο Πρωτοδικείο.**
- 4) **Επιφυλάσσεται ως προς τα δικαστικά έξοδα.**

La Pergola

Wathelet

Edward

Jann

Sevón

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 16 Νοεμβρίου 2000.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος του πέμπτου τμήματος

R. Grass

A. La Pergola